Vitria eſt inſula modica in mari
britanico ſita diſtans a britānia
maiori paruo freto interpoſito
ſepata. cuiꝰ gleba ad frumēta eſt optima
multas habēs ſiluas ⁊ nemora. multas
feras pecora ⁊ iumenta. fontes ⁊ amnes
inſulā irrigātes quo ad tempiem eſt ſa/
luberrima ⁊ in fructibꝫ vberrima dr̄ eſſe:
hec ab anglis hodie inhabitatur.

Capit. CLXXIIII

De yſelandia

Yſelandia eſt regio vltima in eu
ropa a ſeptētrione vltra norwe
giam ſita ꝑpetuo glacie in remo
tioribus eius finibus cōdemnata protē
ditur aūt ſup litus occeani maris verſus
ſeptētrionē. vbi mare ꝑ nimio frigore cō
gelatur. ab oriente habens ſcithiā ſupio
rem. ab auſtro norwegiam. ab occiden/
te occeanū hybernicū. ab aquilone ma/
re cōgelatū. Et eſt dicta yſelandia quaſi
terra glaciei eo ꝙ ibi dicūtur eſſe mon/
tes niuei in glaciei duriciem congelati.
Ibi criſtalli inueniūtur in illa etiam re
gione ſunt albi vrſi maximi et ferociſſi/
mi qui vnguibꝫ glaciē rumpūt ⁊ forami
na multa faciūt per que in mare ſe imer
gunt et ſub glacie piſces capientes eos
extrahūt per foramina ꝑdicta ⁊ ad litus
deferentes inde viuūt. terra eſt ſterilis
quo ad fruges. exceptis paucis locis in
quoꝝ vallibꝫ vix creſcit auena. gramina
tantūmodo ⁊ arbores in locis vbi habi/
tant hoīes ꝑturit ⁊ ꝑducit. ⁊ in illis pti/
bus feras gignit ⁊ iumēta nutrit. Unde
de piſcibꝫ ⁊ venationibꝫ ⁊ carnibꝫ ꝑ ma/
iori pte populꝰ terre viuit. oues ꝑ frigo/
re ibi viuere nō pñt. ⁊ ideo incole de fe/
rarū ⁊ vrſoꝝ pellibꝫ quos venatu capiūt
cōtra frigus ſe muniūt ⁊ corpa ſua tegūt
alia veſtimenta habere non pñt niſi aliū/
de deferantur. gens multum corpulenta
robuſta et valde alba. piſcationi dedita ⁊
venationi.

Capitulū CLXXV

De zeugia

Zeugia ſiue zeugis eſt prouincia
vbi eſt maior cartago vel minor
affrica. inter biſantium ⁊ numediam ſi/
ta. vt dicit Iſid. libro. xiiij. Hec a ſeptē
trione mari ſiculo eſt iuncta vt dicit idē
et a meridie vſqꝫ ad regionem getuloꝝ
porrecta. cuius proxima ſunt frugifera
vlteriora vero beſtijs ⁊ ſerpentibꝫ plena.
ibi onagri ⁊ fere ſilueſtres ibi mira ⁊ mō
ſtruoſa inueniūtur. vt idem dicit.

Incipit liber XVI

De lapidibus precioſis.

De ſcriptis
proprietatibꝫ terre et
partium eius in gene
rali. reſtat adiuuante
domino aliqua hic in/
ſerere de eius ornatu
in ſpeciali. Eorum autē que ornant ter/
ram quedam ſunt ſimpliciter inanima/
ta ⁊ inſenſibilia. vt omnia metheorica ꝗ
in venis terre generātur qualia ſunt la/
pides colores ⁊ metalla. ⁊ de illis primo
per ordinem eſt agendū. Quedam vero
vegetabilia vt radices herbe et arbuſta.
Quedam autē ſenſibilia. vt homines et
iumenta. de quibꝫ vltimo eſt tractandū.
primo ergo ab his que generātur in ter/
ra ⁊ in venis eius per ordinem alphabeti
hic dicendum eſt.

Capitulum primū

De arena

Arena ab ariditate eſt dicta que
ſi manu preſſa fuerit pre ſiccita/
te et duricia ſtridorem facit que
ſi in veſte candida et aſperſa fuerit nihil
ſordis poſt ſe relinquit. vt dicit Iſidorꝰ
libro. xvi. ca. iiij. Arena ſiquidē in aquis
marinis ab omni limoſitate ⁊ lutea vi/
ſcoſitate abluitur. vt dicit Areſto. in li.
de ꝓprietatibꝫ elementoꝝ. ⁊ ideo ꝓpter vi
centem in ea ſiccitatē coagulari in lapi/
dem ꝑfecte nō ꝑmittitur. Terra ei pura
vt dicit idē li. metħ. iiij. lapis non fit qꝛ
cōtinuationē nō facit. ſed cōmutationē
⁊ iō ſiccitas vincēs oēm hūiditatē nō ꝑ
mittit eā totalr̄ in lapidē ꝯſolidari. Jn̄ ē
ꝙ arena terra cōi ē ſubſtātialr̄ durior ſꝫ

lapide mollioꝛ ⁊ in ꝑtes innumerabiles
diuiſibilioꝛ. vñ arena frigida eſt et ſicca
minuta cōpreſſa grauiſſima in pondere
ꝗ̄uis ſit minuta ⁊ ſterilis ex ſeꝑpter calo
ris ⁊ hūoris defectū ⁊ dñiuꝫ frigide ſicci
tatis. ymbꝛe ſuꝑueniēte ñ diſſoluit̄. ſed
potiꝰ diluta aut ꝯſumpta lutea in purita
te magis ꝯpꝛimit̄ ⁊ ꝑte ꝑti fortiꝰ adherē
te ampliꝰ ſolidat̄. Arenaꝝ etiā multitu/
dine maris impetꝰ ſiſtit̄. ⁊ ad eiꝰ cumulos
ſe conſtringēs ne vltra ſibi aſſignatos a
deo t̄minos effluat impedit̄. vt di. hiero.
ſup Jere. v. c. Poſuit arenā t̄minū ma/
ri ⁊c. Habet etiā vniuerſalit̄ naturā cola
tiuā. vñ aqua ꝑ arenas colata dulcioꝛ et
purioꝛ inuenit̄. vt di. ꝯſtan. Itē virtutē
habet metalloꝝ purgatiuā ⁊ ſua ꝯfricatō
ne rubiginis ꝯſumptiuā. auꝝ ei es ⁊ fer/
rū arene ꝯfricatōe clarificant̄. Itē vtu/
tē habet infrigidatiuā. repcuſſiuā. opila
tiuā tumoꝛis ſedatiuā vtꝫ i ethimolia. i.
arena ex lapide fabꝛili reſoluta q̄ valet
ad oia ſupꝛa dicta. vt plane dicit ꝯſtan.
Itē virtutē habet mineralē vel ſaltē ei ſi
milē vel affinē vñ ⁊ inter arenulas tā flu
uiales ꝗ̄ marinas auree arene ſepiꝰ in/
ueniunt̄. Lapides etiā politi ⁊ gēme ꝑ/
cioſe i marino litoꝛe inueniūt̄ int̄ arenu
las. Itē arene tā fluuiales ꝗ̄ marine ex
ventis ꝯtrijs ipas arenulaꝝ ꝑticulas ele/
uātib ſepiꝰ in maris oſtijs ⁊ litoꝛib ꝯ/
aceruant̄ ⁊ ex arenis ſic accumulatis aq̄
fluuiales ne mare ſubintrēt aliquotiēs
retardāt̄. vt di. hier. ſup amos. viij. Ibi
defluet ſicut riuꝰ egipti ⁊c. vbi exꝑſſe dr̄ ꝙ
aquā nili ꝑpt̄ obſtātes arenarū cumulos
ꝯtingit ipediri. nā circa fluīs deſcēſuꝫ pꝛ/
ter aggregata arena aquā nili i mare de/
ſcēdere nō ꝑmittit. ſed potiꝰ refluere ꝑ
plana egipti manifeſtiſſime coartat̄. ſed
quāto illius cumulꝰ arenoſis aq̄ redire cō
pellit̄. tāto eiſdē diſſipatis cū maioꝛi ipe
tu i mare deſcēdere ꝓfundiꝰ ꝓhibet̄. vt di
cit hiero. ibidē. Itē arenaꝝ obſtaculis i
mari ſub aq̄ ſuꝑficie occultatis occurre/
re vel reſiſtere maꝛie eſt difficile ⁊ ꝑiculo
ſuꝫ vtꝫ ſupꝛa vbi d̄ maris ꝑiculꝰ ꝑtractat̄

Capitulum ſecun/dum

De argilla

Argilla eſt terra tenax glutino/
ſa ⁊ viſcoſa ad varia figuloꝝ opa
diſpoſita atq̄ꝫ apta. Et ē ꝑm yſi
do. li. xvi. ca. i. ab argis ſic vocata apud
quos pꝛimo ex tali materia vaſa fictilia
ſunt effecta. ⁊ vt ibidē dr̄ talis terra ꝑ
actionē caloꝛis liquidioꝛes ꝑtes ꝯſumē
tis ⁊ terreſtrioꝛes ꝯſolidantis in laterē
cōmutat̄. ſepe enim ꝯtingit ꝙ talis terra
lutea vnctuoſa frigiditate aquā cōgelā/
te in lapidē cōmutat̄. Sepe enī accidit
talis trāſmutatio ſcꝫ luti vnctuoſi in la/
pidem ex caloꝛe coagulāte. Sicut enim
dicitur li. iiij. meth. Lutum vnctuoſum
aptū eſt huic trāſmutatōni ſcꝫ in lapidē
ꝑ calidi coagulationē quare vnctuoſuꝫ
eſt mediū inter viſcoſum et vapoꝛatiuū
habens humidū viſcoſum. vñ gratia va
poꝛatiui pōt a calido coagulari. gratia vi
ſcoſi nō poteſt ex toto educi ſed amplius
cōpꝛimi ⁊ ꝯſolidari ⁊ ſic in lapidē tranſ/
mutari vt ibi dicit cōmētatoꝛ. argilla ē
frigiditate ſua ſanguinis reſtrictiua. vt
dicit cōſtan. argilla ſi cū forti aceto fue/
rit diſtempata appoſita fronti ⁊ tpib ꝓ
hibet ſanguinē de narib fluentē

Capitulum terciū

De alabaſtro

Alabaſtrum vt dicit Yſido. libro
xvi. ca. v. eſt lapis cādidus inter
tinctus varijs coloꝛibus ex quo
euangelici illius vngenti vaſculum fa/
ctum fuit. ex hoc enī cauantur vaſa vngē
taria. quia vngenta cuſtodit ꝓptime in
coꝛrupta. naſcitur autē circa thebas egi/
ptias et damaſcum ceteris candidioꝛ.
ſed pꝛobatiſſimus de india tranſpoꝛtat̄.
Hꝯ lapis a dyaſcoꝛide nicomar dicitur. et
dicit valere hunc lapidem ad victoꝛiā
obtinēdā. et dicit etiam ꝙ generat ⁊ cō/
ſeruat amiciciā.

Capitulum quar/tum

De auro

Aurū ab aura eſt dictū vt di. Yſi
do. li. xvi. eo ꝙ repcuſſo aere plꝰ
refulget. naturale ei eſt vt metal
loꝝ ſplēdoꝛ plus fulgeat luce aliqua rep
cuſſus. Hinc ⁊ aurarij ſunt dicti quoꝛuꝫ

fulgor ſplendidos reddit. Aurū aūt ra‑dians ⁊ fulgens d̄r obriſum. eo ꝙ ſplen‑dore obradiet ac fulgore. Eſt eni coloris optimi qđ hebrei ophaz. greci vō dicūt criſon. lamina vō tenuiſſima ex qua in‑ciduntur fila aurea brathea nūcupat̄. huc uſq₃ Iſi. ca. de metallis. Et cōm areſto. aūt li. metheoꝝ parū ante finē dicit̄. ꝙ au‑rum ſicut ⁊ cetera metalla materialiter procreat̄ ex ſulphure ſubtili rubeo et de viuo argēto ſubtili ⁊ albo. plus aūt ↄcur‑rit in ei⁹ cōpoſitione de ſoliditate ſulphu‑rea ꝗ̄ de aereo aquoſo viui argēti. ⁊ idō aurū ſolidius eſt ⁊ ponderoſius ꝗ̄ argen‑tū. in cui⁹ cōpoſitione plus de argēto vi‑uo ꝗ̄ de ſulphure albo ↄcurrere cōſueuit ſicut idem dicit. Auro ergo inter metal‑la quo ad ſubſtātiam nihil ſolidi⁹ eſt aut cōpactius. ⁊ ideo in igne poſitū nō euapo‑rat. nec etiā in pondere minorat̄. vnde ī igne nō ↄſumit̄. ſed ſolū qn̄ vi caloris li‑queſcit ſiquid tūc habet ānexe impurita‑tis ⁊ ſcorie deponit̄. ꝓpter qđ ⁊ ampli⁹ de‑purat̄ ⁊ fulgidius inuenit̄. nihil eī inter metalla eſt ductilius q₂ tāte eſt ductili‑tatis ꝙ inter incudē ⁊ malleū ſine ruptō‑ne ſiue diſſolutōe ꝑtiū in bratheas. i. te‑nuiſſimas lamias dilatat̄. hoc etiā inter metalla quo ad formā ⁊ ſpēm eſt pulcri⁹ ⁊ ideo inter oēs picturabiles formas ſi‑ue ſpēs primū ⁊ ꝑcipuū locū auri obti‑net pulcritudo. vn̄ forma eſt ⁊ decor tā co‑lorū ꝗ̄ metalloꝝ. Itē nihil inter metal‑la quo ad virtutē inuenit̄ efficaci⁹ cuius virtutē deſcribit Plat̄. dicēs. Aurū ingt temꝑati⁹ eſt omni metallo ⁊ puri⁹. ⁊ idō virtutē habet cōfortatiuā ⁊ ſuperfluitatū coadunataꝝ in corpe extterſiuā. ⁊ ideo va‑let cōtra leprā ⁊ elephancie paſſionem vtiliter emēdandā. limatura aūt auri in cibo aut in potu ſiue in medicina ad ꝑſer‑uationē a lepra vel ſaltē ad ei⁹ occultatio‑nem valet q₂ ei⁹ frequēs vſus ab ea pre‑ſeruat ⁊ occultat vt dicit Auic. Itē eadē limatura cū ſucco boraginis ⁊ oſſe de cor‑de cerui valet cōtra ſincopim ⁊ cardiacā₃ paſſionē. Itē lamine auree candētes in vino extincte. vinū faciūt vtile ↄtra vi‑cia ſplenis ⁊ alias paſſiones multas vel melācolicas. Itē vſtura facta cū inſtru‑mēto aureo melior ē ꝗ̄ ex alia materia vel metallo. locū eni aduſtionis cuſtodit īmunē a fetore. Itē puluis cadimie au‑ree oculis impoſit⁹ maculas oculoꝝ cor‑rodit. Confortat aurū mēbra ꝗ̄uis eis nō incorꝑet̄ nec ea nutriat valet aūt de‑purādo ⁊ aſꝑitate ſua ſuperfluitates que mēbra ledebāt extergēdo ſicut idē dicit Plat̄. Itē aurū calefactū₃ tollit pilos a mēbro qđ inde excuſſū fuerit aut fricatū ⁊ iterū creſcere nō ꝑmittit. vt di. ↄſtan. Itē aurū ꝑcuſſum nō reſonat ſicut es vel argētū nec crepat nec findit̄ ſed poti⁹ ex‑tendit̄ et equaliter dilatat̄ niſi ei fuerit aliud metallū adulterinū mō aliquo in‑corꝑatū. nā ꝗ̄diu es vel auricalcū cū au‑ri ſubſtātia eſt ꝑmixtū ſꝑ ſub malleo ſci‑ditur ⁊ ſꝑ ad ſuſceptōnem debite forme ſub mallei ictu inobediēs inuenit̄. ⁊ idō neceſſe eſt vt omne ſuperfluū ab eo ꝑ exco‑ctionē auferat̄ vt efficiat̄ ductile. ⁊ aliqđ vas cū optata forma exinde ꝓducat̄. vt dicit greg. Qn̄ aūt lamia vel brathea au‑rea cū argētea ſubducta debet malleādo incorꝑari. neceſſe eſt a tribꝫ maxie ꝑca‑ueri. ſ. a puluere vēto ⁊ hūore. q₂ ſi aliqđ hoꝝ inter auꝝ ⁊ argētū ſe ꝑmiſcuerit ne‑quaꝗ̄ vnū cū altero ſe tenebit. ⁊ idō opꝫ vt in loco valde mūdo ⁊ qeto hec duo me‑talla adinuicē vniant̄. qn̄ aūt modo debi‑to ſic vniunt̄ inſeꝑabilis fit vnio. ita ꝙ ab inuicē nō pn̄t vlteri⁹ ſeꝑari.

Capitulū quintū

De auricalco

Auricalcū vt dicit Iſi. eſt dictū₃. eo ꝙ cum ſit es ſiue cuprum re‑ſplendet ſuperficialiter ſicut aurū es eni greco ſermone calcū vocat̄. Auri‑calcū itaq₃ habet ⁊ duriciē eris ſiue cu‑pri. ex mixtione aūt eris ⁊ ſtanni ⁊ auri‑pigmenti ⁊ quibuſdā alijs medicamini‑bus ꝓducit̄ in igne ad colorē auri vt di‑cit Iſi. Colorē itaq₃ habet auri ⁊ ſimili‑tudinē ſed non valorē. vaſa etiā diuerſi generis artificialia ⁊ pulcra in ſui noui‑tate auri ſpēm ꝑtendētia ex auricalco ꝑ‑parāt̄. ſed paulatim a fulgore primo he‑betant̄ ⁊ qſi rubiginant̄. ⁊ ſic tā colore ꝗ̄ odore cupreo ſuā materialē originē pre

ſtatur. In iſtis vaſis cibaria ⁊ vina diu
tius reſeruata ſaporem horribilem con/
trahunt ex eris vicio ⁊ odore. collíria ta
men que oculorū ſunt medicamina í eis
vtiliter reſeruātur. ⁊ ex eris fortitudine
acuūtur. vt di. Plat.

Capitulū ſextum

De auripigmēto

Auripigmentū eſt vena terre ſiue
genus lapidis ſciſſilis et fragilis
auri ſpeciem ꝑtendēs in colorē ⁊
vocatur alio nomine lapis arſenic⁹. Et
eſt duplex. ſ. rubeus ⁊ citrinus. ⁊ habet
ſm Dyaſ. naturā ſulphuris calefacien
di ⁊ deſiccandi. qui ſi apponatᷣ eri ipm in
album tranſmutat ⁊ omnia corpa metal
lina ꝑter aurū exurit ⁊ deuaſtat. vt dicit
Dyaſ. ſm Plat. aūt auripigmentū cali/
dum eſt ⁊ ſiccū in quarto gradu. ⁊ eſt ve
na terre. ⁊ duplex ſpēs rubeum ſcʒ ⁊ citri
nū. citrinū aūt cōpetit medicine. hʒ autē
virtutē diſſoluēdi attrahēdi ⁊ mūdificā
di. vnde valet aſmaticis ⁊ malū anhelitū
habentibꝫ ex humiditate ſi inclinato ca/
pite fum⁹ eius recipiatᷣ. Ex auripigmen
to fit pſilocraciū id eſt vngentū depila/
toriū vt pili faciliter amoueantᷣ qñ coq/
tur cū calce viua. Ualet etiā ꝯtra ſerpi/
ginē ⁊ impetiginē. ſi loc⁹ cum ſapone ⁊ au
ripigmento leniter inungatᷣ. ſed ſtatim
locus inunctus abluatᷣ. qꝛ ſi vngentū ta
le ibi diu maneret bonā carnē ſicut ⁊ ma
lam corroderet ⁊ excoriaret. naturā enī
habet inciſiuā ⁊ corroſiuā. vngues etiaʒ
deturpatos et deformes facit cadere vt
creſcant meliores. vt di. Plat.

Capitulum ſepti/mum

De argento

Argentū a greca appellatione vt
dicit Iſi. eſt dictū. nam argiron
argentū vocant cui mirū in mo
dum accidit ꝙ cū ſit candidū impreſſum
corpori lineas nigras. vt dicit Iſi. red/
dit. In eius cōpoſitione ſunt viuū argē/
tum ⁊ ſulphur album. plus aūt eſt ibi de
aereo ⁊ aqueo ⁊ argētouiuo ꝙ̄ ſulphuris
⁊ ideo nō eſt tāti pōderis ſicut aurꝝ. vt di
cit Richard⁹ rufus. Eſt aūt argentū du/
plex ſcʒ ſimplex ⁊ cōpoſitū. ſimplex autē
eſt liquidū ⁊ vocatᷣ argentūuiuū. cōpoſi/
tum aūt argentū ſolidū. compoſitū ex ar/
gentouiuo puro ⁊ ſulphure albo nō vren
te. vt dicit Areſto.

Capitulū octauū

De argentouiuo

Argentū aūt viuuʒ eſt ſubſtātia
aquea mixta cuʒ ſubtili terreno
forti admixtione ⁊ indiſſolubi/
li. ⁊ habet hoc ex magna ſiccitate terrea q̄
nō liqueſcit in ſuꝑficie plana. ⁊ ideo nō
adheret ſicut id qđ eſt aquoſuʒ. Eſt aūt
eius ſubſtātia alba ex claritate aq̄ ſubti/
lis ⁊ ex albedine terre bñ ſubtiliate ⁊ di/
geſte. habet etiā albedinē ex admixtōne
eris cū ꝑdictis. Habet aūt argētūuiuuʒ
hoc ſibi naturaliter ꝓpriū ꝙ nō coagulatᷣ
per ſe ſine ſulphure ſed cū ſulphure ⁊ cū
plūbi ſubſtātia ꝯgelatᷣ. Ideo đꝛ ibidē ꝙ
argentūuiuū ⁊ ſulphur ſunt elemētū. i.
materia ⁊ principiū oīm liquabiliū. ſ. me
talloꝝ. hec oīa dicuntᷣ in li. metħ. expſſe ⁊
etiā aricħ. ſic exponitᷣ. Argentū itaqꝫ vi/
uū oīm metalloꝝ đꝛ eſſe principiū. ⁊ iō
reſpectu eoꝝ ē ſimplex elemētū. De ſua
aūt virtute ⁊ natura diuerſi diuerſa po/
ſuerūt. quid aūt de hoc ſentiāt medici pa
tere pōt ꝑ hec vba. argētū inqt Plat. vi/
uū. calidū đꝛ eſſe ⁊ humidū in gradu q̄r
to. q̄uis a q̄buſdā iudicetᷣ frigidū ⁊ in eo
dē gradu. ⁊ ꝙ ſit calidū oñditᷣ ꝑ effectuʒ.
eo ꝙ diſſoluit penetrat et incidit. ſed qꝛ
actualiter ſentitᷣ multū frigidū. abuſiue
frigidū iudicatᷣ. Qꝫ aūt aliq dicūt argen
tūuiuū ex quadā vena terre ꝑ excoctōeʒ
fieri falſuʒ eē pʒ eo ꝙ ꝑ calorē ignis facil
lime i fumū extenuatᷣ. ſed a terra gignitᷣ
⁊ q̄ſi aq̄ ꝑfluēs ꝓcreatᷣ. diutiſſime etiā ī
vaſe frigido ⁊ ſolido cōſeruatᷣ. tāta autē
ipſi⁹ eſt coherētia et fortitudo ꝙ nulli rei
pōt admiſceri niſi primit⁹ extiguatᷣ. exti/
guitᷣ aūt cū ſaliua qñ cū ea fricatᷣ. ⁊ maxi
me qñ cinis ſaliue additᷣ ⁊ maxīe quādo
puluis oſſis ſepie ſociatᷣ. eſt aūt argentū
uiuū de facili in fumū euaporatiuū ⁊ reſo
lutiuū. cui⁹ fumus maxīe obeſt aſtātibꝫ
inducit eī paliſim ⁊ tremorem relaxādo
neruos ⁊ remolliēdo. ore acceptū ł auri

ſmiſſi occidit mēbra pfodiēdo. circa qḋ piculū maxime valet lac caprinū ĩ q̄nti tate maxima epotatū cū ↄtinuo motu patientis. Ad ideꝫ ſpēaliter valet deco/ctio vini cū abſinthio et yſopo. huculq; plat. Dicit aūt argentūuiuū eo ꝙ inci/dat materias in q̄s mittit. vt dic̄ Iſi. li. xvi. vbi etiā ħ ſubiūgit ħ inq̄t ē liq̄dū qꝛ pcurrit. Inuenit aūt ſpēalit ĩ fornacib; argentarijs guttaꝝ ↄcretõe. terris vel te ctis inherēs. ſepe eīm ĩ vetuſtiſſimo ſter core cloacaꝝ vel puteoꝝ limo inuenit. fit et ex minio impoſito ↄcule ferree pate na teſtea ſuppoſita. dꝫ aūt vaſculū cir/cūlitū circūdari carbonib;. ⁊ tūc argen/tūuiuū diſtillabit ſine q̄ ĩ ħ argento neq; auꝝ neq; es inaurari pōt. Tāte aūt vir tutis eſt vt ſi ſup ſextariū argētūiuī cē/tenariū ſaxū ſupponas oneri ſtatim re/ſiſtit. ſi vero auri ſcrupulū ſuppoſueris le uitatē ei⁹ ĩ ſe ſtatī rapit. Ex quo pꝫ ĩ pon dus eē ſed naturā cui cedit. Potiu datū interficit pōderis cā. Seruat aūt meli⁹ ĩ vaſis vitreis. nā ceteras materias perfo rat ⁊ corrodit. Huculq; Iſi. li. xvi. c. de metallis. Argentū ḡ eſt albū claꝝ ſonoꝝ purū ductilitatis hn̄s multū. min⁹ tn̄ q̄ꝫ auꝝ. Balſami potiſſime ↄſeruatiuū. vtu tis in iaſpide iuuatiuū. Maiorē eni vtu tē habet iaſpis in argēto q̄ꝫ in auro vt dꝛ in lapid. liquabile ⁊ in igne reſolutiuū ⁊ liquefactiuū. colorē habet igneū rubeū. infrigidatū vero iterꝫ efficitur ſolidū at/q; durū. ⁊ q̄ꝫuis groſſum ſit ⁊ materiale reſpectu auri. tn̄ poſt aurū in valore ⁊ p̄/cio obtinet inter metalla principatum. Eſt eī medicinale ⁊ multaꝝ egritudinū curatiuū. nā eius ſcoria ſiue ſpuma vul/nera ſanat atq; replet. ⁊ carnes ſupfluas in eis creſcere nō pmittit. cicatricē in/ducit ſordes corpis mūdificat. cauteriū a fetore cuſtodit. ↄfortat fluxibilia mem bra ⁊ ↄſtringit. ex ↄtactu terre rubiginē cōtrahit. ſed ex arene ⁊ ſalis cōfricatōe colorē priſtinū recipit ⁊ reſumit.

Capitulū nonum

De adamante

Adamās eſt lapis indicus paru⁹ ⁊ indecor⁹ ferrugineū hn̄s colo/rem ⁊ ſplendorē criſtallinū nūq̄ꝫ tamen vltra magnitudinē nuclei auellane ē re/pert⁹. hic nulli cedit materie nec ferro q̄ dem nec igni. nec vnq̄ꝫ incaleſcit. vnde a grecis vis indomita appellatur. ſed cū ſit inuict⁹ ferro ignis ↄtēptor. rūpitur ſan/guine hircino calido ⁊ recēti. c⁹ fragmē/tis ſculptores in ſignādis gēmis ⁊ pforā dis vtūtur. Hic diſſidet ĩ hoc a magnete qꝛ poſit⁹ adamas iuxta ferrū nō patit il/lud attrahi a magnete ĩmo retrahit per quādā violētiā ferrū a magnete lapide ſic attractū. dꝛ hic lapis more electri ve/nena dephēdere. met⁹ varios expellere ⁊ maleficis artib; obuiare. Huculq; Iſi. li. xvi. c. de criſtallis. Hic lapis ſm̄ Dyaſ. gēma recōciliatōnis dꝛ ⁊ amoris. quia ſi mulier a viro ſuo fuerit digreſſa. p vtu tē adamātis in viri grām facili⁹ reuocat. Adhuc dicit idē ꝙ ſi ver⁹ adamas capiti dormiētis mulieris ſupponat cauti⁹ ſcire poterit marit⁹ ei⁹ an ſit caſta. nā ſi fuerit caſta dormiēdo āplecti cogit vi lapidis maritū ſuū ſi vero fuerit infidelis ab eo ſubito reſilit ⁊ velut lapidis pūtia iā īdi gna ſubito de lecto cadit. Virt⁹ etiā hui⁹ lapidis ē. vt di. Dyaſ. ꝙ cū in lacerto ſi niſtro geſtat valet ↄ hoſtes ↄ inſaniā. ri/xas ⁊ iurgia. ↄ incubos ⁊ fantaſmata. cō/tra varia ſomnia ⁊ venena.

Capitulū decimū

De ametiſto

Ametiſtus lapis eſt indicus q̄ in ter gemmas purpureas obtinet principatū. vt dicit Iſi. Eſt aūt ameſtitus colore purpureo ⁊ violaceo p mixtus quaſi roſa nitēs ⁊ leuiter fundēs quaſdā flamulas ⁊ emittens. Iſi. Alte/rum eius genus deſcēdit ad iacinctū nō ex toto igneū ſed vini colorē habens. Et ſunt ſpecies eius quinq; Iſi. Sed vt di cit Dyaſ. purpureus nobilior eſt ⁊ alijs vtilior. nam vtus eius contra ebrietatē eſt ⁊ facit vigilem ⁊ malā repellit cogita tionem ⁊ bonū confert intellectū ⁊ ineſt ei mollicies ad ſculpendū.

Capitulum vnde/cimum

De achate

Achates eſt gemma nigra habēs albas venas. ⁊ dicitur achates a flumine eiuſdem nominis exiſtentis in ſicilia iuxta quod eſt gēma ꝑmitus inuenta. vt dicit Iſi. modo autē in pluribꝫ regionibꝫ inuenitur. Eſt aūt quoddā genus creticū. vt dicit dyaſ. cuꝫ venis ceruleis Aliud genus eſt indicum variū cum guttis ſanguineis primū enī genus. vt Iſi. dicit creditur valere magicis artibus nam ipa tempeſtates conuertūt. ſiſtunt flumina ſicut dicūt. Idē etiam genus vtile eſt ſm Dyaſ. ad regū formas ⁊ ſimulacra monſtrāda ſomniorum. Creticū autē genus mutat pticula gratū facit ⁊ placentē ⁊ pſuaſorē ⁊ facundum ⁊ vires confert. tercium genus ſcꝫ indicum viſum fouet contra ſitim prodeſt. contra venenū valet. ⁊ accenſio eius odorifera eſt. vt dicit Dyaſ.

Capitulū duodecimum

De alectone

Alecton archadie eſt lapis ferrei coloris ab igne nomen ſortitus. eo ꝙ ſemel accenſus nunꝙ̄ extinguatur. de quo fabricatum eſt illud mechanicū de quo gentiles capti ſacrilegio mirabātur. In quodā enī templo veneris erat factū candelabrū in quo erat lucerna ſic ardens vt nulla tempeſtate ⁊ nullo ymbre extingui poſſet. vt dicit Iſidorus li. xvi. in ca. de gēmis.

Capitulum XIII

De abſicto

Abſictus eſt gemma nigra ponderoſa diſtincta venis rubentibus hec calefacta igni ſeptem dieb' calorem tenet. vt dicit Iſidor' ca. de nigris gemmis.

Capitulum XIIII

De alabandina

Alabandina eſt gemma dicta ab alabanda regione aſie cuius color ſimilis eſt calcedonio ſed ratior. vt dicit Iſidor' ca. de criſtallis. Sm Dyaſ. autē alabandina eſt gemma clara ⁊ ſubrufa vt ſardius cui' virtus ē ſanguinem ꝓuocare ⁊ augmentare.

Capitulum XV

De argirite

Argirites eſt gemma argento ſimilis habēs ſtigmata aurea. cui ſimilis eſt in colore andromaya Eſt enim lapis cuius color argenteus eſt. vt dicit Iſidorus. cui eſt forma quadrangula ſicut teſſere et fortitudo ſicut adamātis. huic putant magi nomē impoſitum ab eo ꝙ animoꝝ impetus vel iracundias creditur refrenare. vt dic̄ Iſid. ca. de gemmis aureis.

Capitulum XVI

De aſtrione

Aſtrion eſt gemma indica criſtallo propinqua in cui' cētro luceat ſtella fulgore lune plene. ſic aūt dr̄ ab aſtris. eo ꝙ eis oppoſita fulgorem rapit Iſi. de criſtallis.

Capitulum XVII

De allectoria

Allectoria ſiue allectorius eſt lapis qui inuenitur in ventriculis gallinaceis. criſtallo obſcuro ſimilis cuius vltima magnitudo eſt ad fabe quantitatem. hic in certamine ſm magos creditur reddere homines inſuperabiles ⁊ inuictos. vt dicitur i lapid. De hac gemma di. dyaſ. allectorius lapis excitat venerē gratū facit ⁊ conſtantē ac victorem diſcretū ⁊ oratorē amicos reformat ⁊ reprimit in ore ſitim.

Capitulū XVIII

De aſterite

Aſterites eſt gemma candida incluſam cōtinens lucem ſicut ſtella intus ambulantem redditꝙ ſolis radios candidantes.

Capitulum XIX

De amatide

Amatides eſt lapis vel gemma a quā ſi veſtis fuerit contacta cōtra ignem reſiſtit. et ſi igni imponatur nō ardebit. ſed ſplendore accepto

nitidior apparebit. et eſt ſimilis alumini ſciſſili. omnibus magorum maleficijs obuians et reſiſtens. vt dicit Yſidorus libro.vij.ca.x.

Capitulum viceſimum. De bitumine

Bitumen eſt terra a gleba limoſa ⁊ viſcoſa in locis precipue paluſtribus generata. Eſt aūt ſm Iſid. li.xvi.ca.ij. qdā terra glutinoſa q̄ iuxta lacū aſphalti in iudea repitur. cuius natura eſt ardens ⁊ igni ꝯgnata. ⁊ eſt tāte tenacitatis ꝙ nec aqua nec ferro rūpitur. ſed ſolū ſanguine menſtruali. Eſt aūt vtilis ad nauiū ꝯpaginatōnē. De hoc bitumine dr in Plat. aſphalti. i. bitumē iudaicū calidū et ſiccū in tercio gradu. ⁊ eſt terra nigri coloris et ponderoſa ⁊ fetida. et eſt terra vt dicūt aliqui de ſpuma maris mortui generata et ad modū terre indurata. hꝫ aūt virtutē attrahēdi cōſolidandi et ꝯſumēdi. et multū valet ad vulnera ⁊ vlcera ꝯſolidanda ſi puluerizetur. ⁊ ſic vulneri ſupponatur. ⁊ ſi vulnꝰ fuerit multū longū ⁊ latū. Valet etiā ad paſſiones matricis ſpūalia cōprimētis. ſi ponatur ſup carbones. ⁊ fumus eius q̄ eſt fetidus ſup os ⁊ nares ꝯtrahatur. Valet inſup fleumaticꝭ ſomnolētis litargicis. q̄a fleuma de capite multum purgat. vt dicit Plat.

Capitulum viceſimumprimū. De berillo.

Berillus eſt lapis indicus in viriditate ſimilis ſmaragdo ſed cum pallore. Politur ab indis in ſexāgulas formas vt coloris hebetudo repcuſſu angulorū excitetur. aliter aūt politus non habet fulgorē. Genera aūt eius ſūt decē vt dic Iſid. c. de viridib gemmis. vbi etiā ſtatim ſubditur. Criſoberillus ſpēs. ſ. ē berilli. cuius palida viriditas in aureū colorē reſplēdet ⁊ hunc etiā india mittit nobis. Berilli virtutes dſcribit dyaſ. dicens. Inter berillos qui magis pallet melior eſt. virtus eius ꝯtra pericula hoſtium et ꝯtra lites inuictū reddit et mitē. ingenium bonum adhibet. valet cōtra vicia epatis contra ſuſpiria ⁊ eructationes. humidos oculos ſanat. manum geſtantis exurit ſi ſolis radio opponatur. hominem magnificat ⁊ amorem cōiungit coniugalem.

Capitulum viceſimūſecundū. De calculo

Calculus eſt lapillus terre admixtus rotundus atqꝫ duriſſimus purus ⁊ ex omni parte leniſſimꝰ atqꝫ planus. dictus autem eſt calculus eo ꝙ ſine moleſtia ſui breuitate ⁊ planicie a pedibus cōculcetur. cui contrarius eſt ſcrupulus. lapillus ſcilicet aſperrimꝰ et minutus qui ſi inter pedem ⁊ calceū inciderit valde nocet. hic et ſaxa dicuntur ſcrupea id eſt aſpera atqꝫ dura. vt dicit Iſidorus libro. xv. c. iij. ſepe autē lapillus in corpore animalis ex calidis et viſcoſis humoribus nunc in veſica nunc in renibus generatur. vt dicit Conſtan. quere ſupra libro. vij. de paſſionibus renum. ca. de calculo.

Capitulum viceſimūtertiū. De cote

Cos eſt lapis ſic dictus eo ꝙ ferrum ad incidendum acuat cotis enim greco ſermone inciſio dicitur. vt dicit Iſidorꝰ. Et ex his alie aquarie ſunt. alie oleo indigent in acuendo ſed oleum lenem. aqua vero aciem acertimam reddit. vt dicit Iſidorꝰ libro eodem. c. iij. hoc autem cotis propriū habet ꝙ in hoc ꝙ acuendo alteri ſeruit. paulatim ſe conſumit. vt dicit Grego. puluis vero eius ab ipſius ſubſtantia reſolutus congruit medicine virtutē habet deſiccatiuam repcuſſiuā. ⁊ ſanguinis reſtrictiuam. vt dicit Conſtan.

Capitulum viceſimūquartū. De calce

Calx eſt lapis aduſtus ex cuiꝰ admixtione cum arena et aqua fit cementū. Eſt autem calx dicta viua. vt dicit Iſidorus. quia dum ſit tactu frigida. intus tamen in occulto feruentem habet naturam vel cōtinet ignē.

Unde ⁊ perfuſa aqua ſtatim ignis erum/
pit latens. Cuius natura aliquod mirũ
habet. poſtq̃ꝫ non arſerit aquis incendi/
tur. quibus ſolet ignis extingui. oleo ve/
ro extinguitur quo ſolet ignis accendi.
Uſus eſt fabrice neceſſarius nam lapis
lapidi non poteſt herere fortius niſi cal
ce ſit coniunctus. Calcis autem que fit
ex lapide albo ⁊ duro melior ẽ ſtructuris
Ex molli vero vtilior eſt in tectis. Huc
uſq̃ꝫ Iſidorus libro. xvi. ca. iij. Calx au/
tem ſm̃ Plat. calida eſt ⁊ ſicca in quar/
to gradu. que mixta cum oleo puſtulas
et vulnera putrida iuuat ⁊ inciſiones be
ne conſolidat. carnem ſupfluam corro/
dit nec i vulnere creſcere pmittit. Calx
viua cum auripigmento ⁊ aqua ad mo/
dum pultis decocta pilos cadere facit.
quia ſuo acumine poros aperit. vt dicit
Conſtant. et Plat.

Capitulum XXV

De cemento

Cementũ eſt calcis et arene cum
aqua tempate diunctio ⁊ mixtu
ra que ad lapides coniũgendos
⁊ parietes liniendos ⁊ dealbandos ſum
me eſt neceſſaria. In picturis ⁊ colorib
parietũ primũ ſtramentũ ⁊ precipuũ eſt
cementũ. Melius aũt adheret parieti
humefacto. ⁊ maxime ſi fuerit de plaſtro
ſiue gipſo. nam vt dicit Iſidor⁹. gipſum
calcis eſt cognatũ. Optimũ aũt omniũ
lapidum eſt de lapide ſpeculari factũ ce/
mentũ. qui lapis tranſlucet ſicut vitruꝫ
et multum ſciſſibilis in tenues cruſtas
vt dicit Iſido. ⁊ eſt idem quod plaſtruꝫ
quod i greco dicitur gipſum. ſed in teu/
tonico ſperetalonũ nũcupatur.

Capitulum XXVI

De carbunculo

Carbunculus lapis eſt precioſiſ/
ſimus ſic dictus quia vt carbo eſt
ignitus. cuius fulgor nec nocte
vincitur. lucet enim in tenebris adeo vt
flamas ad oculos vibret. Genera eius
ſunt duodecim. ſed preſtantiores ſunt q̃
fulgent ⁊ emittunt radios ſicut ignis. vt
dicit Iſido. libro. xvi. ca. xiij. Ibidẽ ſub
ditur. Carbũcul⁹ grece antrax dr̃. gigni/
tur in libia apud trogoditas. Inter has
duodecim ſpecies p̃cellit antracites qui
ignei eſt caloris. ſed candida vena p̃cin/
ctus. cuius eſt propriuꝫ ꝙ proiectus in
ignem velut inter mortuos carbones ex
tinguitur. ſed aqua perfuſus exardeſcit.
Alia eſt ſpecies carbũculi noĩe ſcandaſi/
rus a loco indie vbi inuenit̃ ſic dictus. in
cui⁹ ſpecie velut intra lucidos ignes appa
rent quedã gutte quaſi auree. ⁊ hec gem/
ma eſt p̃cij incompabilis reſpectu aliaꝝ
Alia eſt ſpecies que ſignes appellat̃ a lu/
cernarũ fragrãtia ſic dicta. ⁊ hanc gem/
mam remiſſum carbũculũ dicũt. Et eſt
duplex. vna que vt purpura radiat. alte
ra velut coccinei coloris ſeu ruboris. hec
a ſole vel tactu digitoꝝ calefacta paleas
⁊ cartaꝝ folia ad ſe rape dicit̃ ſculpturis
reſiſtit. ſi vero aliquãdo ſculpta fuerit dũ
ſigna in cera imprimit quaſi quodã ani/
malis morſu partẽ cere ſecũ tollit. vt di
cit Iſido. ibidem. Ad ſpeciem carbũculi
reducitur balagius qui rubeus eſt ⁊ plu/
cidus. vt dicit Dyaſ. ⁊ dicitur ꝙ hec ſpe
cies carbũculi in vena ſaphiri inuenit̃. ⁊
ideo ex vicinitate ſaphiri quandam ne/
bulam ad modũ fauille circa ignem ba/
lagius contrahit que circa eius ſuperfi/
ciem ſe diffundit. ⁊ hoc patꝫ ſenſibiliter
ſi diligentius cõtempletur.

Capitulũ. XXVII.

De criſopraſſo

Criſopraſſus eſt lapis ethiopic⁹
quem lux celat. ⁊ prodit obſcuri
tas. de nocte enim eſt igneus de
die vero aureus. vt dicit Iſid. ibidẽ. In
die enĩ quaſi euaneſcens ⁊ fulgorẽ emit
tens quaſi aurũ expalleſcit. Eſt autem
alia ſpecies criſopraſſi quã india nutrit.
hic criſopraſſus ſimilis eſt praſſio i colo
re ſiue porro. ⁊ reſpergitur quibuſdã gut
tis aureis. vt dicitur in lapid.

Capitulũ XXVIII

De calcedonio

Calcedonius eſt lapis pallidus
et hebetem pretendens colorem
quaſi medium inter berillum et

iacincti. vt dicitur in lapidario. Naſci⸗
tur autē apud naſamos vt ferunt diui⸗
no ymbre. ⁊ inuenitur ad repcuſſum lu⸗
ne plene. vt dicit Iſi. li. xvi. Nō inueni
tur niſi tricolor. vt dicit lapiđ. Omnia
eius genera ſculpture reſiſtūt. calefact⁹
paleam attrahit Iſido. Hic lapis perfo⸗
ratus ⁊ portatus facit vincere cauſas. ⁊
valet contra illuſiones demonū ⁊ virtu⸗
tes conſeruat. vt dicit Dyaſ.

Capitulum XXIX

De criſolito

Criſolitus eſt lapis ⁊ ethiopic⁹ ⁊
vt aurum lucens. ⁊ vt ignis ſcin
tillans mari in colore eſt ſimilis
declinans ad virorē in auro poſitus ⁊ in
ſiniſtro lacerto geſtatus dicitur terrere
demones ⁊ fugare iuuat contra timores
nocturnos. ⁊ melancoliā minuit aut de⸗
pellit ⁊ cōfortat intellectū. vt dicit dyaſ.
Criſoliti quedā ſpecies eſt criſolimphis
cuius color de die aureus. de nocte vero
igneus iudicatur. Eſt ⁊ alia ſpecies criſo
liti que dicitur criſolētus colore aureus
eius aſpectus de mane pulcrior ē. deinde
hebetatur eius color. ⁊ eſt ignis capaciſſi
mus. qui ſi iuxta ignē fuerit citius inflā
maſ. vt di. Iſi. li. xv. c. de gēmis aureis.

Capitulum XXX

De celidonio

Celidonius lapis eſt modic⁹ ta⸗
men precioſus. Huius due ſunt
ſpecies. ſcilicet niger et rufus. de
ventre hyrūdinis extrahūtur. parui qui
dem ſunt et deformes ſed in virtutibus
non ſunt maioribꝫ impares. imo multis
alijs ſunt maiores. Valet enī rufus con
tra lunaticam paſſionem ⁊ contra inſa⸗
niam ⁊ antiquū languorē. facundū facit
et gratum et placentē. Niger vero valet
contra noxios humores ⁊ febres ⁊ iras.
⁊ lotus aqua ſanat oculos. hec omnia di
cuntur in lapidario.

Capitulū XXXI

De criſtallo

Criſtallus lapis eſt reluces cla⸗
rus et colore aquoſus creditur ꝙ
ꝙ nix vel glacies per multorū annorum
ſpacia indurata. vnde et nomen ei greci
dederunt. gignitur in aſia ⁊ cipro. maxi⸗
me in ſeptētrionalibꝫ alpibus vbi ī eſta
te ſol feruentiſſimus inuenitur. et ideo
quia annoſa et diuturna eſt ibi glacies
ideo ſpeciē reddit hāc que criſtallus no⸗
minatur. Hic ſi fuerit oppoſitus ſolis ra
dijs adeo capit flamaꝫ vt aridis fungis
ignem pbeat. Vſus eius ad pocula deſti⸗
natur. nihil aliud opatur ꝙ̄ frigiduꝫ fa⸗
cere poteſt. hucuſqꝫ Iſido. li. xvi. c. xiij. de
criſtallo aūt dicit Dyaſ. criſtallus nō vi
frigoris tantū. ſed vi magis terreſtreita
tis in lapidē induratur. color autē illius
glaciei eſt ſimilis. hui⁹ virtus eſt contra
ſitim ⁊ ardorē qui tritus melle ⁊ potatus
lacte replet vbera. ſi ex cauſa calida lac
prius ſit amiſſum. At etiā ſumpt⁹ in po⸗
tu valet contra colicam paſſionem ⁊ vi⸗
ſcerū. ſi nō aſſit cōſtipatio. Lapis eſt lu⸗
ci puius. vnde literas ⁊ alia que in eo po
nūtur manifeſtat. Qx aūt ex aqua mate
rialiter fiat criſtallus. dicit grego. ſuper
primū Ezechiel. habet inquit aqua ex ſe
fluiditatē. ſed per frigoris vehementiam
in criſtalli cōuertitur firmitatem. vnde
in Eccliaſ. ſcribitur. Flauit ventus aqui
lo ⁊ cōgelauit criſtallū ⁊c. Et hui⁹ aſſi⸗
gnat Areſt. rationē in li. meth. ibi. lapi⸗
dea de ſubſtantijs mineralibꝫ materiali
ter ſunt aqua. vt dicit Richardus rufus
lapides mineraliū ſunt de aqua. ſed ta⸗
men quia habent de terrea ſiccitate plus
ꝙ̄ liquabilia. ideo non cōgelantur ſolo
frigore aquoſo ſed etiam terrea ſiccitate
que pmutat aquoſum terreū in vitreuꝫ
quando ſuper aquā dominaſ ⁊ vincit fri⸗
giditas ſupducta. ex quo patet ꝙ vera ē
ratio grego. ⁊ eccl. qui dicūt ꝙ ex aqua po
teſt criſtallus generari.

Capitulū XXXII

De ceraunio

Ceraunī⁹ eſt lapis criſtallo ſimi⸗
lis ceruleo colore infect⁹ ⁊ ē apđ
germaniā. alter eſt hyſpanic⁹ ru⸗
tilās vt flāma. hi cadūt de locis tonitrui
⁊ dicūſ ꝯ vim fulguꝝ opitulari. vt di. yſi.
ibidē. Idē in lapidario vbi dr. Cū tonat

horrendū cū fulminat igne᷑ ethær. Nubibus illiſus celo cadit iſte lapillus. Qui caſte gerit hūc a fulmīe non ferieť. Nec domꝰ aut ville qbꝰ affuerit lapis ille. virtus vtriuſqꝫ ē ad ꝑlia ⁊ cāſ vincendas. ⁊ valēt ad dulces ſomnos. vt diciť ibidē.

Capitulum triceſimūtertiū

De corallo

Corallus naſcitur in mari rubro et qꝫdiu tegitur aquis lignū eſt. ſed ſtatim quādo extrahitur ⁊ tāgitur aere in lapidē induratur. Sūt aūt rami eius ſub aqua candidi ⁊ molles. extracti cū retibus rubeſcūt ⁊ lapidificantur. vt dicit Iſi. c. de rubris gēmis. Et ſequitur ibidē quantū apud nos ꝓcioſa ē indica margarita. tanto ꝓcioſior ē corallus apud indos. hunc magi dicūt reſiſtere contra fulmē. Iſi. Idem diciť ī lapid᷑. Ipſius ē vt ait zoroaſtes mira poteſtas Fulmīa tiphones tempeſtateſqꝫ repellit A quocūqꝫ gerať. Eſt aūt duplex. albꝰ ⁊ rufus ⁊ nunqꝫ vltra ſemipedē longior inueniť. rufus maxime valet ꝯtra omnē fluxū ſanguinis. ꝯtra epilenciā ⁊ contra dyabolica et varia monſtra. multiplicat fructꝰ ⁊ expedit fines ⁊ pricipia negocioꝝ

Capitulum triceſimūquartū

De corneolo

Corneolus lapis eſt rufus ⁊ obſcurus vtilis tamē eſt ⁊ ꝓcioſus qui in collo ſuſpenſus vel in digito portatus. In diſceptando ſurgentes mitigat iras. Sanguis ex membro ſiſtit quēcūqꝫ fluorē. Precipue talē patitur ſi femina fluxū. vt dicitur in lapid᷑.

Capitulum triceſimūquintū

De dyonīſio

Dyoniſius lapis eſt niger vel fuſcus rubētibus venis ſparſus vocatur autem ita ꝙ ſi aqua mixtꝰ conteratur vinum al's nimium flagrat. et tamen quod in illo mirum eſt ebrietati reſiſtit. vt dicit Iſido. libro. xvi.

Capitulum triceſimūſextum

De diadoco

Diadocos lapis eſt pallidus lucens vt berillus. ⁊ eſt aptus ad reſponſa a demonibus obtinenda. excitat enim demones ⁊ fantaſmata. ⁊ ſi defuncto quis forſan applicet illum protinus aſſeritur ſolitas amittere vires. Nam ſacer hic lapis eſt. ⁊ que mors ſternit abhorret. ſicut dicitur in lapidario.

Capitulum triceſimūſeptimum

De ere

Es a ſplendore aeris eſt vocatū vt dicit Iſido. Apud antiquos enim anteqꝫ ferri cognitus fuit vſus. ere primi ꝓſcindebant terrā ⁊ belli certamina ꝑagebant. tunc aurū et argentum reijciebant. nunc vero aurū in ſummo honore eſt. Sic voluēda etas cōmutat tēpa rerū. verba ſunt Iſido. libro. xvi. Idem autē es eſt ⁊ cuprū. quia vtrūqꝫ ex eodem lapide ꝑ decoctionem ignis reſoluitur. Lapis enī colore ignis reſolutus in es cōuertitur. Iob. xxviij. Cōponitur aūt es ſiue cuprū ſicut ⁊ alia metalla ex ſulphure ⁊ argētouiuo. ſed hꝫ accidit quādo plus eſt de ſulphure qꝫ de argētouiuo. ⁊ ſulphur eſt terreū ⁊ nō purum rubeū habens colorē adurentē. Argentū do viuū mediocre nec nimis groſſuꝫ nec nimis ſubtile. et ex tali ꝯmixtione es generať. ſicut di. Areſt. Sicut aūt dicit Iſi. ca. de ere. Es ſi fuerit admixtū cū alijs metallis colorē mutat ꝑiter ⁊ virtutem. vt patet in auricalco ⁊ in ere corinthio. qꝛ cū diuerſis metallis eſt ꝯiunctum. vnde quoddā eſt albū ad nitorem argēti accedēs. aliud fuſcū ſpēm auri exprimēs. terciū in quo cūctoꝝ ē tēperies Eſt ⁊ aliud genꝰ eris qd̄ dꝛ coronariū qd̄ ſcꝫ ex ductili ere in lamīas attenuať ⁊ felle tauri tingiť. ſpēm auri ꝓtēdit in coronis hiſtrionū. vn̄ ⁊ coronariū eſt vocatū Es aūt qd̄ ductile ē ⁊ malleo ꝓduciť regulare appellať. ecōtra fuſile qd̄ tantum fundiť. ſed qd̄ fuſile ē ſub malleo fragile eſt. quādo aūt es bn̄ purgať ⁊ ab omnibus vicijs excoquiť ductile efficiť ⁊ regulare. Omne aūt es in frigore magno melius fundiť. Es celerꝰ rubiginē contrahit niſi oleo pungať. Itē int oīa metalla

eſt vocaliſſimum et maxime poteſtatis. Hucuſqȝ Jſido. libro. xvi. maxime conuenit vſui tubarum ⁊ campanarũ ꝓpter ſuã ſonoritatẽ ⁊ durabilitatẽ. lapis vnde excoquitur eſt maxime duriciei ⁊ cõpactionis. vnde nõ facile frangitur niſi prius ſupe igne fortiſſimo exuratur. Octies aũt vel nonies cõburitur anteqȝ extrahatur ꝑfecte de lapide et purgetur ſicut mihi ſepius certiſſime aſſeruerũt in loco vbi foditur eris purgatores. Vaſa enea rubiginoſa ſunt ⁊ eruginoſa. niſi ſepius arena aſpera cõfricentur. Olfactu etiã ⁊ guſtu ſunt abominabilia. niſi cũ ſtanno ſint linita. Es etiã ſi ſine ſtanno fuerit de facili vritur et crematur. vt dicit Jſi. ca. de ſtanno. Es vero exuſtũ ⁊ puluerizatũ. vt dicitur in plat. habet virtutẽ diſſoluẽdi ⁊ cõſumendi ⁊ extenuandi ⁊ humores noxios expurgandi. vulnera ſanat. caliginem oculorum purgat. carnes ſuperfluas corrodit ⁊ vlterius creſcere non permittit. vt dicit Plat. et etiam Dyaſ.

Capitulum triceſimũoctauũ. De electro

Electrum eſt vocatũ. eo q ad ſolis radium auro clarius luceat ⁊ argento. nã ſol a poetis electron dicitur. Efficacius autem eſt hoc metallum omnibus metallis ⁊ nobilius. Huius tria ſunt genera vnũ quod ex pino arbore fluit quod ſucinũ dicitur. quãdo enĩ primo fluit de arbore eſt liquidũ gummi ſed poſt induratur calore vel frigore in duriciem lapidis perſpicui vt criſtalli. Alterum genus metallũ dicitur qd naturaliter inuenitur ⁊ in pcio habetur. Tertiũ fit de tribus pecijs auri ⁊ vna argenti. electrũ vero qd naturale eſt illius eſt nature vt in cõuiuio ad lumina clarius cunctis metallis fulgeat et venenũ prodat. nam ſi eo infundas ſtridorẽ edit et in colores varios in modum arcus celeſtis ſe mutare ſubito cõſueuit. Hucuſqȝ Jſi. li. xv. de metallis vlt. De electro autem artificiali dicitur ſup Ezech. dũ aurum. inquit greg. miſcetur cũ argento. argentũ ad claritatẽ creſcat. aurum aũt cũ claritate argenti temꝑatũ virtutẽ ſuam non perdit ſed tantũmodo quo ad decorem coadmixti argẽti aliquãtulũ expalleſcit. Electrũ etiam verũ a quibuſdam arpago dicitur. eo q attritu digitorũ accepta caloris gratia omnia folia ⁊ paleas ⁊ veſtimentorum fimbrias rapiat ⁊ attrahat. ſicut magnes ferrum. vt dicit Jſid. libro. xvi. ca. de rubeis gemmis. De facili autem quocũqȝ modo homo voluerit recipit colorem ⁊ tincturã. Unde de radice auenſe ⁊ conchilio de facili inficitur vt dicit idem ibidem.

Capitulum triceſimũnonum. De echite

Echites lapis eſt indicus ⁊ perſicus qui in litoribus occeani in ſinu tam indici maris qȝ ꝑſici inuenitur. Eſt aũt lapis colore puniceo ſicut dicitur in lapidario. ⁊ eſt duplex. vt dicit Jſi. ſcȝ maſculus ⁊ femina. vnde ⁊ bini ſemꝑ in nidis aquilarũ inueniũtur nec ſine his parere põt aquila. ⁊ ideo aquila iſtos ſeruat in nido ſuo. Horum maſculus durus eſt ⁊ ſimilis galle ⁊ ſubrutilãs femineus vero mollis eſt. ⁊ hi lapilli alligati parienti faciũt partus celeritatem. ⁊ etiam faciũt aliquãdo abortiri ſi nimis diu ibi dimittũtur. ⁊ aliquid excidit vulue niſi cito a parturientibus auferantur. vt dicit Jſi. li. xvi. c. iiij. Hic etiã lapis more ꝑgnantis aliũ lapidẽ in ſe tenet clauſum. vt dicit Dyaſ. ⁊ in lapidario dicitur. Cõtinet hic aliũ ꝑgnantis more lapillum. Eius virtus eſt ↄferre ſobrietatẽ. diuicias auget ⁊ amorẽ ⁊ facit victorẽ ⁊ fauorabilẽ ⁊ caducorum ꝓhibet caſum. ſi de veneni fraude qs ſuſpectus fuerit ſi re fuerit hic lapis ſub cibo eius poſitus cibũ degluti re nõ ꝑmittit. q ſi lapis ſubtractus fuerit cibum deglutire non tardabit.

Capitulũ quadrageſimũ. De emathite

Emathites lapis eſt rufus ferrugineus affricus ⁊ indicus ac arabicus. ſic dictus eo q cruore reſolutus in colorem ſanguineũ mox erũpit vt dicit Jſi. valet ↄtra veſice fluxũ ⁊ oculorum dolores. cõtra venenũ ⁊ ſerpentes

moꝛſum et ventris fluxũ omnẽ ſanguinẽ
ſtringit ⁊ maxime muliebrẽ ⁊ gingiuarũ
vt dicit Dyaſ. In plat. aũt dicitur frigi
de ⁊ ſicce eſſe cõplexionis ⁊ habet virtutẽ
cõſtringẽdi fluxũ ſanguinis. dicitur aũt
ab emath qđ eſt ſanguis ⁊ thites qđ eſt
ſiſtotis. vnde valet emoptoicis id eſt ſan
guinem vomentibus ⁊ diſſentericis ſin
gulare p̄ſidium eſt.

Capitulũ quadra/ geſimũ p̄rimũ. De elitropia

Elitropia gemma eſt viridis cũ
guttis puniceis venis ſanguine
is ſupſpſa. Et eſt ſic dicta ab ef
fectu. q2 ſi ponit̄ in aqua radijs ſolis op/
poſita ebullire facit ⁊ aquã in vaſe poſitã
reſoluit in nebulã. ⁊ poſt paululũ reſol/
uitur in guttulas pluuiales. Hec eadẽ
etiã gẽma videtur poſſe facere mira. nã
poſita in pelui in aqua clara radios ſoliſ
mutat. et ex aeris repcuſſione obũbꝛare
videtur radioꝝ ſolariũ claritatẽ ⁊ quen/
dam induere in aere ſanguineũ coloꝛez
ac ſi ſol ex interpoſitõe coꝛpis lunaris ad
ſolẽ eclipticas pati tenebꝛas videatur.
Et ideo q2 illa videtur ſolis poſſe muta/
re claritatẽ. elitropia. i. ſolis auerſio nũ/
cupatur. ⁊ hoc expꝛeſſe dicit Iſi. ⁊ Dyaſ. in
lapidario dicitur. Ex re nomen habens
eſt elitropia gẽma. Que ſolis radijs in
aqua ſubiecto vacillo. Sanguineũ red/
dit mutato lumine ſolẽ. Eclipſimꝗ no
uã terris effundere cogit ⁊c. Et di. Iſi.
ꝙ ita manifeſtat incantatoꝛũ ſtulticiã ⁊
magoꝝ q̄ in ſuis ꝓdigijs gloꝛiãtur. Illu
dunt eni hoim aſpectibꝰ in his que opan
tur ſicut facit gẽma ſupꝛadicta de qua ex
emplificãdo dicit ꝙ herba eiuſdẽ nomi/
nis cũ quibuſdã incantationibꝰ additis
fallendo viſum intuentiũ. facit poꝛtan/
tem hominẽ nõ videri. In multis alijs
eſt gẽma hec cõmendabilis. q2 ſanguinẽ
ſtringit. venena tollit. nec falli poterit q̄
eam geſſerit ⁊c.

Capitulũ quadra/ geſimũ ſecundũ. De enidro

Enidros paruus lapis eſt ⁊ mo/
dicus perpetuis diſtillat guttis.
nec tamen liquefit omnino nec efficitur
aliquo modo minoꝛ. vnde dicitur in la/
pid. ꝑpetui fletus lacrimis diſtillat eni/
dros qui velut ex pleni fontis ſcaturigi
ne manat. Et dicitur ibidem ꝙ difficile
eſt hmõi reddere rationẽ. q2 ſi gutta de/
fluit de lapidis ſubſtãtia. quare nõ mioꝛ
efficitur vel oĩno liqueſcit. ſi vero ros vel
aliud ipm ingredit̄ quid eſt ꝙ ingrediẽs
nõ repellit egredientẽ. Poteſt tñ eſſe vt
mihi videt̄ ꝙ v̄tus lapidis cõdenſat in
aquã aerẽ ſibi vicinꝰ ꝓpinquãtẽ vt iã vi
deatur exire de ſubſtãtia lapidis qđ egre
ditur de ſubſtãtia aeris circũſtantis.

Capitulũ quadra/ geſimũ tertiũ. De epiſtide

Epiſtides eſt lapillus rutilans ⁊
rubicũdus. qui ex parte coꝛdis
geſtatus tutum ſeruat. cõpeſcit
ſeditiones. coercet locuſtas et volucres
ſteriles nebulas ac grandines a fructi/
bus terre. et oppoſitus ſoli ignem et ra/
dios emittit. Et ſi hũc lapidem in aquã
feruentem pꝛoieceris ceſſat eius ebulli
tio et poſt modicum frigeſcit. vt di. Iſi/
doꝛus et Dyaſ.

Capitulũ quadra/ geſimũ quartũ. De exoliceto

Exolicetos lapis eſt ſic dictꝰ. eo
ꝙ. xl. coloꝛibus eſt diſtinctus. et
eſt paruus valde ⁊ efficit oculos
intuẽtis homis tremulos. in libia apud
trogoditas inuenitur.

Capitulũ quadra/ geſimũ quintũ. De ferro

Ferrum a feriendo eſt dictuz. vt
dicit Iſidoꝛꝰ. ſua eni duricie fe/
rit domat et concutit omnia ge/
nera metalloꝛũ. quod quidẽ ꝗuis de ter
ra oꝛiginem contrahat duriſſimũ tamen
eſt ⁊ ſolidiſſimũ. ⁊ ideo omnia alia feriẽ/
do cõpꝛimit ⁊ dilatat. et hoc vt dicit Iſi.
iuxta terre genus nomen aſſumit. et per
hoc multipliciter variatur. quia ſm̄ hoc
magis durum vel minus inuenitur. Ge/
neratur aũt ferrũ ſm̄ Areſt. ex argento
viuo groſſo nõ mũdo neꝗ poroſo terreo. ⁊

ſulphure groſſo in cuiꝰ cõpoſitione plꝰ eſt
de ꝑdicto ſulphure ꝙ̃ de argẽtouiuo. vn/
de ꝓpter dñiuʒ frigidi ⁊ ſicci ⁊ terrei ferꝝ
frigidũ ⁊ ſiccũ valde durũ eſt in ſuis p/
tibus ⁊ cõpactũ ⁊ qꝛ minꝰ habet in ſe ae/
rei ⁊ aquei humidi ꝙ̃ alia metalla. ideo
ad reſoluendũ in igne difficile eſt ⁊ gra/
ue ad remolliendũ vt di. Ricꝰ. Ferramẽ
ta vero cũ oleo tꝑare mos eſt ne aque fri
giditate nimiũ indurenť. vt di. Iſi. ferꝝ
ex ſanguinis ꝯtactu citiſſime rubiginem
cõtrahit. ⁊ dũ eius ſubſtantiã ſubintra/
uerit vix recedit. vt dicit Iſi. Rubigo ẽ
viciũ rodẽs ferꝝ qḋ ei accidit vel ſiue ſub
ſtãtie impuritate ſiue ex terre ꝯtactu et
vicinitate. ſiue ex ſanguĩs ſiue cuiuſlibʒ
infecti aut humidi vaporis qualitate. et
ſubdit idẽ. a ferro inqͭ ſanguis humanꝰ
effundiť ⁊ de ferro ſe vlciſciť. qꝛ de re nul
la alia ita cito ꝑ rubiginẽ cõſumiť ſicut
qñ hũano ſanguĩe ĩmundať. Cum ferro
magnes ꝯcordiã habet vñ ⁊ magnes ipʒ
attrahit ⁊ ipm attractũ etiã mediãte va
ſe argẽto vel eneo ipm ſequiť eiqʒ ſubij/
citur ⁊ obedit. Si ferꝝ bñ politũ a lumie
vel aceto linitũ fuerit ſimillimuʒ fit eri.
rubigine carebit politũ ferꝝ. ſi ceruſa vel
medulla ceruina fuerit ꝑlinitũ Iſi. Fer
rum candẽs ſi in vino vel in lacte ſepius
extinctũ fuerit ipm vinũ ſpleneticis et
alijs morbidis medicare facit. vt di. cõ/
ſtã. Ferꝝ etiã vt di. Iſi. acceſum igni ni/
ſi indureť ictibꝰ corrũpiť. rubens ĩ igne
nõ eſt vtile ad cudendũ anteꝙ̃ albeſcere
incipiat vel albere. Uſus ferri vtilior eſt
homini ĩ pluribꝰ ꝙ̃ vſus auri. ⁊ ꝙ̃uis plꝰ
diligať auri ſpẽs ab auaris. ſine ferro ei
reſpublica tute nõ agitur. qꝛ ſine eiꝰ me
tu ſecuritas ab hoſtibꝰ nõ habetur. ferro
cõis iuſticia regiť. tuetur innocẽtia ⁊ im
proboꝝ audacia ferri metu coerceť. ſine
ferro nullũ fere opꝰ mechanicũ vix ꝑfici
tur. nullũ edificiũ ꝯſtruitur. agricultura
nullatenꝰ exerceť. Et ideo ſm Iſi. eſt di
ctum ferꝝ eo ꝙ farra. i. ſemina ꝯdant. qꝛ
ſine ferro nec panis de terra acqͥriť. nec
etiã iam paratꝰ panis ſine ferro cõgrue
diuidiť vt in vſum cibi ab hoĩe aſſumať
Itẽ ferꝝ ferro acuitur vt di. ſalomon. nã
ꝯfricatõe mutua hebetudo ferri iterꝝ at/
tenuať. ⁊ ſic acuitur vt inde faciliꝰ qḋlibʒ
incidatur. Scoria dr̃ ferri imũdicia q̃ in
igne excoqͭtur ⁊ eſt ſic dicta. eo ꝙ de ferro
ignis violẽtia ſit excuſſa. vt di. Iſi.

Capitulũ quadra/geſimũſextũ. De ferrugine

Ferrugo eſt limatura ferri ſicut
ſquama eſt illud qḋ euolat ex ꝑ
cuſſione ferri. et habet virtutem
ſiccãdi ⁊ attenuãdi. ⁊ ideo valet contra
opilationẽ ſplenis. vomitũ tamẽ poten/
ter excitat in tantum ꝙ aliquãdo ducit
ad mortẽ niſi puluere adamantis vel aq̃
in qua per noctẽ iacuerit eius violentia
reprimatur. cõtra emorroidas dr̃ eẽ pul
uis eius optimꝰ. diſſenteriã. i. fluxũ ven
tris ſtringit. vt in Plat. Ferrugo etiã di
citur ferri rubigo ⁊ corroſio dicta a cor/
rodendo. dicitur tñ ꝓprie erugo ab ero/
dendo nõ ab eramẽto. vt di. Iſi. manus
ſiquidẽ tangẽtis inficit ⁊ maculã defor/
mẽ poſt ſe relinqͭt. quãto ferrũ magis pu
rum ⁊ politũ eſt tãto euidentiꝰ ⁊ citius a
rubigĩe defedatur ⁊ difficiliꝰ remouetur
Nec de facili deponitur niſi tribꝰ modis
ſcʒ ꝑ ignis excoctionẽ. vel ꝑ ſerre vel ꝑ li
me corroſionẽ. vel per colliſionẽ lapidis
⁊ durioris arenule extẽſionẽ. hoc autẽ
habet propriũ eruginis infectio ꝙ occa/
ſione leui reuertitur ad locum in quo ſe
mel radicatur.

Capitulũ quadrageſimũ ſeptimũ. De gleba

Gleba ex collectione pulueris ẽ
in vno glomere coadunata. vt di
cit Iſido. li. xvi. ca. i. Terra enĩ
ligata gleba eſt. ſoluta vero puluis. In/
durata in globũ terra ſemen nõ recipit.
⁊ receptũ erumpe in germen non ꝑmit/
tit cõfracta vͦo tegit ſemina atqʒ nutrit
per pluuiã remollita quãdã pinguedinẽ
in ſe recolligit quã ad ſeminũ ꝓductio/
nem radicibꝰ circũfundat. vt dicit greg.
Aliquãdo etiã glebe naturã in ſe conti/
nent mineralẽ. ⁊ ideo ex glebis diuerſa/
rum rerũ ſpẽs ꝓducũtur ſicut dič greg.
ſup illũ locũ Iob. xxviij. Lapides ſaphi
ri locus eiꝰ ⁊ glebe illius aurũ.

Capitulū quadrageſimūoctauū ¶ De gemma

Gemma dicitur eo ꝙ luceat iſtar gūmi. vt dicit Iſi. gemme ſiqdē magnū decorē varietate colorꝫ pſtāt auro. Ideo aūt dicit Iſid. dicūtur pcioſe. quia rare ſunt atq̃ care. omne eñ rarum magnū ⁊ pcioſum vocatur. ſicut ſcriptū eſt. erat ſermo dei precioſus. i. rarus. Iſidor⁹ nec alicui debet videri dubium aūt falſum quin ſua ſit virtus diuinitus inſita gemmis. qꝛ ſicut dicit̃ in lapida. Ingens eſt herbis virtus ſed maxima gemmis. Quarū quedā in venis terre inueniūtur ⁊ cū metallis effodiuntur. quedā a pfundo maris euomūtur ⁊ generatōis ipſaꝝ locus ignorat̃ ⁊ tales gēme ſepe in litoribꝫ maris ⁊ fluuioꝝ glareis repiunt̃. quedā in corpibꝫ auiū ⁊ reptiliū ſepi⁹ procreant̃. Undecūq̃ aūt gēme venerint incredibili ꝟtute inueniuntur diuinit⁹ inſignite qñ nobiles ſunt et vere. Nam vt di. Iſi. ca. de gēmis aureis in quibuſdā gemmarū generibꝫ veras a falſis diſcernere magna difficultas eſt. nam ſepe ille que ſunt falſe et ſophiſtice veris videntur eſſe ſimillime. ita vt vix pſit vere a ſophiſticis dephēndi. qꝛ quidā vt dicit Iſi. pro ſmaragdo vitrū arte inficiunt ⁊ fallit oculos ſubdola quedā viriditatis ſimilitudo. ſine fraude eñ nulla mortaliū eſt vita. Iſi. omnes aūt non tranſlucidas gēmas cecas ſolem⁹ appellare eo ꝙ denſitate ſui obſcurētur. Iſidorus ſed ſepe fallūtur ſic iudicantes. quia plus virtutis ſepe latet in puulo adamāte ferrugineo ⁊ obſcuro q̃ in ſardio lucidiſſimo vel berillio.

Capitulū quadrageſimūnonū De gagate

Gagates eſt lapis rudis et tamē precioſus qui primo in ſicilia et gagante flumine eſt reptus fluore fluminis ad ripā iactus vnde eſt noiatus. cuius in britānia ſit plurim⁹ ⁊ eximius. vt dicit Iſido. Eſt aūt duplex ſcilicet glauc⁹ ⁊ niger. niger aūt eſt planus leuis ⁊ facile ꝯbuſtibilis igni appoſit⁹ fere ſicut thus. inceſus aūt odore ſuo ſerpentes fugat demoniacos prodit ⁊ demonibus cōtrarius eſſe putat̃. virginitatē pdit. qꝛ aqua ei⁹ bibita. ſi bibens eſt virgo nō vrinabit. ſi nō eſt virgo ſtatim vrinam emittet. etiā cōtra volūtatē vt di. dyaſ. ⁊ ſic ꝟginitas p lapidē experitur vt dicunt autores. Item idē lapis tā niger q̃ glauc⁹ attritu digitoꝝ calefact⁹ paleas leues ſibi appoſitas attrahere cōſueuit. potus aūt cōfert ydropicis. qꝛ nociuum cōſumit humorē. ⁊ dꝛ cōfortare epar ſua forſan ſiccitate ⁊ etiā occulta qualitate. Itē puluis ei⁹ appoſitus dentes roborat debiles ⁊ laxatos ꝯfirmat. Itē multū dꝛ valere cōtra fantaſmata ⁊ nocturnas demonū vexationes. Itē ei⁹ ſuffumigatio prouocat menſtrua qñ caſu aliquo ſunt ablata. Item dꝛ ſedare dolores ventris qñ ſtomach⁹ patit̃ caſu aliquo ſubuerſionem. Itē vincit pſtigias ⁊ carmīa dura reſoluit. vt dꝛ in lapid. Itē valde accelerat ptū ⁊ adiuuat pientē. vt dꝛ in lapid. Unde ſi lapis tā groſſus ⁊ rudis tā mirabilia opat̃. nullus ꝓpter exteriorē facieꝫ vilipēdend⁹ eſt q̄diu ꝟtus latēs interi⁹ ignorat̃. De hoc aūt lapide di. Iſi. in aq̄ accēdit̃. extinguit̃ ꝟo in oleo qđ eſt mirꝫ.

Capitulum quinquageſimū ¶ De galactile

Galactiles eſt lapis colore cinereus. guſtu ſuauis qui ſi attritus fuerit quoddā lacteū de ſe emittit. vt di. Iſi. hic lapis in ore clauſus turbat mentē. circūdatus collo vbera lacte replet. alligatus femori dat faciles partus. mixtus aqua ⁊ ſale ſi circūſpergatur ouili. oues replētur lacte ⁊ ſcabies fugatur ab eis. vt dicit Dyaſ.

Capitulum quinquageſimūprimū ¶ De gelacia

Gelacia gemma eſt candida hñs ſpeciem grandinis in figura. Et eſt tante frigiditatis ꝙ nūq̃ ab igne calefit. Iſi. ⁊ Dyaſ.

Capitulum quinquageſimūſecūdū ¶ De geratice

Geraticen lapis eſt niger ſed ſuꝑat virtute colorẽ quo pri⁹ abluto ſiquis geſtauerit ore dicere mox poterit quid de ſe cogitat alter. ſicut dicitur in lapid. dilectũ reddit ⁊ amabilem eum ſuꝑ quem eſt. ſicq; probatur v̾tus eius. nam ſi inunctũ fuerit corp⁹ alicuius melle ⁊ muſcis expoſitũ relinquũt eum muſce ſi preſens fuerit iſte lapis. ſʒ ſi lapidem ſubtraxerit ſugent corpus ei⁹ et corrũpent.

Capitulum LIII

De iaſpite

Iaſpis eſt gemma viridis ſmaragdo ſimilis ſed craſſi coloris ſimpliciter eſt. Eius ſpecies ſũt xvij. vt dicit Iſido. nam ias viride pinnaſin gẽma dicitur q̃uis aũt eius color ꝑcipuus ſit viridis tñ multos hʒ alios ĩtermixtos. Eius v̾tus eſt reprimere febres ⁊ ydropyſim in his qui geſtant ip̃m caſte. Iuuat etiã parturientẽ. fugat fantaſmata ⁊ inter ꝑicula facit hoĩem tutum interiorẽ refrigerat ardorẽ fluentẽ compeſcit ſanguinẽ ⁊ ſudorẽ. luxuriã cohibet ⁊ impedit cõceptũ. menſtrua cõſtringit ⁊ emorroides ſi pulueriſet̾ datus cum lacte. vlcera inueterata ſanat. ſordes oculoꝝ purgat. ⁊ viſum acuit ⁊ ↄfortat. maleficijs ⁊ incãtationib⁹ reſiſtit. efficacior eſt in argẽto q̃ in auro. In capite aſpidis inuenit̾ lapillus iaſpidi ſimilis qui mire credit̾ eẽe efficacie ⁊ v̾tutis. ⁊ ĩdo quidã iaſpidẽ quaſi aſpidẽ dictũ eẽe credunt. tot aũt credit̾ habere v̾tutes quot habet diuerſas venulas ⁊ colores. vt dicit Dyaſ. In montib⁹ ſcithie inuenitur optim⁹ ⁊ a grifonib⁹ cuſtodit̾ queadmodum ſmaragdus. vt dicit Iſi.

Capitulum LIIII

De iacincto

Iacinctus lapis eſt ceruleus ⁊ ſaphirei coloris aliquãtulum ⁊ ꝓpinquus. ex colore ſuo nomẽ habens. vt dicit Iſido. Lapis iacinctus q̃dam in ethiopia eſt inuentus. Optim⁹ eſt qui nec nimis clarus nec etiam nimium eſt obſcurus vel obtuſus. ſed ex vtriuſq; tꝑamento mediocriter eſt refulgẽs Iſido. Hic nõ rutilat equaliter. In aere ſereno eni gratus ⁊ etiam ꝑſpicuus ĩ nubilo corã oculis eſt marcidus ⁊ obtuſus. Iſido. In os miſſus ſentitur frigidus ad ſculpendũ eſt duriſſimus. nõ tamen eſt inuictus. q2 ab adamãte ſcribit̾ ⁊ ſignat̾. vt dicit Iſido. ſm Dyaſ. iacinctus lapis eſt. nũc colore ceruleus. nunc ſubrufus. nũc purpure⁹ ſiue venetus. Et ſunt tres ſpecies. nam ſunt granati citrini ⁊ veneti. ſed inter iſtos granati. i. blauij ſunt meliores. Iſte lapis mirabilis eſt qui aeri maxime ſe ↄformat. vt in nubilo ſit nubilus. ⁊ in ſereno ſit ſerenus. Iſtius lapidis eſt virtus ſingularis ſm autores q̄ cõfert leticiã ⁊ ↄtrariat̾ melãcolice qualitati. Confortatiue eſt virtutis ſicut de eius ſpeciebus dicit̾. Confortatiue cuncti virtutis habent̾. Triſticiãq; fugant. ⁊ vanas ſuſpiciones. Reſiſtit etiam diuerſis peſtilentijs que ſolent in aere ſepius generari. vigorem etiam dat mẽbris. ⁊ vegetat vel cõfortat neruos et dulcem ac ſalutiferũ dat ſaporẽ vt dicit Dyaſ. maxime ſi ſimilis ẽ ſaphiro q2 ſm omnes qui de gemmis tractant tanto in ſuis effectib⁹ eſt efficacior quãto plus in colore ⁊ ſubſtãtia ſaphiro appropinquat et talis iacinctus veneno obuiat ⁊ toxico cõtrariatur. Dyaſ. Ei etiam quedam aſſimilatur herba eiuſdẽ noĩs in colore et in multis eſt ei par q̃uis nõ ꝑ omnia in valore ſicut dicit Iſi.

Capitulum LV.

De iride

Iris eſt lapis exagonus. i. ſexangulus. vt dicit Iſido. qui primo in arabia iuxta mare rubrũ eſt ĩuentus. nunc aũt in pluribus locis inuenitur ſcʒ in germania ⁊ hybernia ⁊ in multis regionibus aquilonis. Eſt autem in colore ꝑſpicuus criſtallo ſimilis. vt dicit Iſido. et dicitur iris per ſimilitudinem arcus celeſtis qui ꝑcuſſus ſole ſub tecto ſpecies ⁊ colores arcus celeſtis in proximos parietes oppoſitos repreſentat vt dicit Iſido. eaſdem creditur habere virtutes quas ⁊ berillus. niſi q2 tãte nõ

inuenitur quãtitatis. vt dicit Dyaſ. In ſuper hic lapis vt fertur coopatur parturienti vel vt citius pariat vel ſatẽ vt dolorem partus facilius ſuſtineat ⁊ nõ tãtum de periculo ꝑtimeſcat.

Capitulum. LVI.

De ienia

Lania eſt gemma que in oculis hiene beſtie inuenitur. que ſi ſub lingua hominis ſubdita fuerit ipſum dicunt ꝑdicere plurima iam futura. vt dicit Iſido. ⁊ lapid.

Capitulum. LVII

De kame

Kamen lapis eſt in colore nũc albus. nunc ſubniger. nunc ſubrubicundus. nunc varijs coloribꝫ diſtinctus. eſt autem ſic dictus a caumatis. quod eſt idem quod incendiũ. nam in locis ſulphureis ⁊ calidis inuenitur. cuius virtus ſcḋm Dyaſ. eſt curare ydropiſim. diuerſis imaginibꝰ et figuris ſculpitur et politur.

Capitulũ. LVIII.

De kabrate

Kabrates eſt lapis tranſlucidus criſtallo ſimilis qui creditur dare eloquentiam honorem ⁊ gratiam et defendit a noxijs et venenoſis et curat tumorem epatis et ſplenis. vt dicit Dyaſ.

Capitulum LIX

De kalcophano

Kalcophanus ẽ niger lapillus colore depictus qui geſtatus in ore dicitur clarificare vocem ⁊ defendere a raucedine fauces. vt dꝛ in lapid.

Capitulum. LX

De ligurio

Ligurius lapis eſt in colore electro ſimilis dictus vt dicit Iſi. a lince beſtia. ex cuius vrina interarenulas generatur. virtus eius eſt paleas attrahere. valet contra dolorem ſtomachi. ⁊ ſtringit fluxũ ventris. valet ictericis ⁊ diſcoloratis. quia ꝑditum colorem reſtituit. vt dicit Dyaſ.

Capitulum. LXI

De lipparia

Lipparia eſt gemma de ſirticis ꝑtibus veniens. cuius proprietas eſt ꝙ omne genus ferarꝫ ad ipſiꝰ preſentiam properat et ipſum intuetur. vnde venatores feras quas canum curſu capere nõ poſſunt. ſolius lipparee aſpectu ad ſe ducũt ſicut dicit in lapidario.

Capitulum. LXII

De margarita

Margarita omniũ gemmarũ candidarum eſt ꝑcipua. vt dicit Iſidorus que inde margarite nomine eſt vocata. quia in conchulis maris hoc genus lapidis inuenitur. naſcitur in carne cochee ſicut in piſcium cerebro lapilli aliquãdo inueniuntur. gignitur ex celeſti rore quem certo tempore anni conchee hauriũt. Ex quibꝫ margaritis quedam vniones nũcupanť. habentes aptũ nomen. eo ꝙ tantum vnus ⁊ nunꝗ duo vel plures ſimul repiuntur. Sunt meliores autẽ margarite candide ꝗ que flaueſcunt. Illas autẽ quas iuuentus aut matutini roris conceptio candidas has ſenectus vel veſptinus aer reddit obſcuras. hucuſꝗ Iſido. libro. xvi. Inueniũtur autẽ quedam ꝑforate naturaliter. et ille ſunt alijs meliores. quedam ꝑforantur arte. vt dicit Plať. Sunt autem eligende que ſunt albe ⁊ clare ſpeculares ⁊ rotunde. Habent autẽ virtutem confortatiuã vel a tota ſpecie vt dicunt quidam vel quia ſpecialitate quadã aſperguntur membra a ſupfluis humoribꝫ eo ꝙ conſtringendo ⁊ coartãdo cõfortant. Valẽt contra cardiacã ⁊ ſincopim cordis ⁊ contra debilitatẽ que prouenit ex fluxu meſtra dicine. valent etiam contra fluxum ſanguinis ⁊ fluxũ ventris. vt dicit Plať. Dicitur in lapid. ꝙ cum margarite generẽtur ex rore quanto rorantis plus fuerit aeris hauſtum. tãto maiorem gignit roratio gemmã. nã vltra ſeminucẽ creſcere nulla putať. dicit etiã ibidẽ ꝙ ſi illo tpe

quo exhauſtu roris incipit gēma generari ſi ſuperuenerit choruſcatio vel tonitruus ex ſubita formidine claudit̃ ꝯcha et ſic patitur abortiuū. Ab india aūt et antiqua britānia nobiliores margarite tranſmittūtur. vt dicitur ibidem.

Capitulū. LXIII

De magnete

Magnes lapis eſt indicus ferruginei coloris. In india apud trogoditas inuenitur. ferrū trahit. adeo enī vt dicit Iſi. trahit ferrū vt cathenā faciat annulorꝝ. inde eum vulgus ferrū viuū appellat. Liquidū etiā vitruꝫ creditur trahere ſicut ferruꝫ. Cui⁹ tanta vis eſt. vt dicit Aug⁹. ꝙ ſiquis eundem magnetem tenuerit ſub vaſe aureo vel eneo. ferrūqꝫ deſup̱ poſuerit ex motu lapidis ſubtus ferrū deſup̱ mouebit̃ ⁊ ſequetur ibidē. Unde factū eſt in quodā templo ſimulacrū de ferro qđ ꝟtute magnetis in aere pendere videtur. Eſt enī alia ſpecies magnetis in ethiopia que ferrū reſpuit ⁊ a ſe fugat. Idem etiā magnes aliqñ vno angulo ferrū trahit ⁊ in alio a ſe repellit. Quis aūt magnes tāto eſt melior quāto cerulior. hucuſqꝫ Iſi. ⁊ Dyaſ. vero ⁊ lapid̄. Hoc genus lapidis recōciliat maritos vxoribꝫ. auget grām ⁊ decorem i ſermone. Itē cū mulſa curat ydropiſim ⁊ ſplenē allopiciā ⁊ arſurā. puluis eius aſpſus p̱ quatuor angulos dom⁹ ſuper carbones exiſtentibꝫ in domo videbitur ſubito dom⁹ ruere ex ꝟtigine cerebri ⁊ cōmotione. Magnes etiā ſicut ⁊ adamas capiti caſte mulieris ſuppoſitus cogit eā ſubito amplecti virū ſuū. ſi adultera fuerit ſubito a lecto ſe mouebit timore fantaſie. Hoc lapide maxime vtūtur magi ſcḋm plat. lapis magnes calid⁹ eſt et ſiccus in tercio gradu ꝟtutē habet attrahendi ferrū. mōtes enī ſunt ex hmōi lapidibꝫ. vnde naues ferro cōpactas attrahūt ⁊ diſſoluūt. vnde ꝓpͥe valet vulneratis puluis eius cōfectus cū aplicon appoſitus vulneri. Ferrū ei attrahit. puluis etiā magnetis in quātitate duorum dragmatū cū ſucco feniculi valet cōtra ydropiſim ⁊ ſplenem ⁊ allopiciā. vt dicit Auicen̄. attrahit enim fleuma ⁊ melancoliam.

Capitulū. LXIIII

De melonite

Melonites eſt lapis dictus eo ꝙ dulcem ⁊ melleū emittit ſucum. vt dicit Iſi. ⁊ eſt bicolor ſcꝫ viridis in vna p̄te ⁊ melli ſimilis in alia

Capitulum. LXV

De menophite

Menophitis eſt lapis a loco egipti ſic dictus geminantis eſt nature. vt dicit Iſido. Hic tritus ac ſuper loca que vrenda ſunt vel ſecanda poſitus vel cum aceto linitus ita facit obſtupeſcere corpus ꝙ nō ſentiat cruciatum.

Capitulum LXVI

De mirite

Mirites eſt gemma ſic dicta eo ꝙ mirre in colore ſimilis eſt qui cōpreſſus ſpirat odorem ſicut nardus.

Capitulū LXVII

De medo

Medus eſt gemma vel lapis p̄cioſus in medorum regione reptus qui quādoqꝫ eſt viridis coloris quādoqꝫ nigri. vt dicit Dyaſ. virtus huius eſt contra cecitatem oculoruꝫ. ſanat podogrā ſi cum lacte mulieris maſculuꝫ ꝑturientis tꝑetur. Simili modo valet contra dolorē renum ⁊ freneticam paſſionem. ſi vero lapis niger reſoluatur ſuper cutem ⁊ in aqua calida ⁊ alicui det̃ illa aq̄ ad bibendū interficit vomitu ⁊ ſtomachi ſubuerſione. ſi vero frons inde lauet̃ mirabiliter excoriat ⁊ ledit viſum ⁊ aufert omnino. vt dicitur in lapid̄.

Capitulū LXVIII

De merochite

Merochites gēma eſt viridis ſmaragdo ſimilis. ſpiſſioris tn̄ ⁊ groſſioris ē viroris ꝙꝫ ſmaragdus vn̄ et a colore malue nomen accepit. vt di/

cit Iſi. ⁊ naſcit̄ in arabia. Eſt aūt ſubſtā
tie valde mollis et tñ valde vtilis. quia
ſicut di. Dyaſ. v̉tute ſua cuſtodit infan
tiū cunas ⁊ a nociuis caſibꝫ.

Capitulum LXIX

¶ De marmore

Marmoꝛ greco ſermone a viridi/
tate vocat̄. vt dicit Iſi. Sūt au
tem marmoꝛa. vt dicit idē lapi/
des eximij qui maculis ⁊ coloꝛibꝫ ꝯmen/
dant̄ nam marmoꝝ genera infinita ſūt.
nō tamē oīa a rupibꝫ incidunt̄ ſed mul/
ta ſub terra ſparſa ſunt. vt marmoꝛ lace
demonū virid̄ ⁊ ꝑcioſum. ſimiliter ⁊ mar
moꝛ oꝛphites. qꝛ maculis ſerpentū ſimi
le eſt vñ ⁊ vocabulū ſumpſit. cuiꝰ duo ſūt
genera molle ac candidū nigꝝ ⁊ durum
Marmoꝛ purpurites ex egipto ē rubeū
cādidis interuenietibꝫ pūctis. ⁊ vocatur
purpurites eo ꝙ rubeat vt purpura. ſūt
⁊ alia multa genera vt alabaſtꝝ ⁊ pariū
de quo infra dicet̄. Eſt ⁊ aliud genꝰ ſcꝫ co
rallititicū in aſia reptū nō hñs vltra duoſ
cubitos in mēſura. ⁊ ē candidū fere ſicut
ebur. tñ hñs q̄ſdā maculas q̄dā ꝓpoꝛtōe
e diuerſo nigras. Eſt ⁊ thebaicū tinctum
aureis guttis inuenit̄ i ꝑte egiptioꝝ. na
turalit̄ aptū vt ſup illud collirīa ꝯterāt̄.
Sūt ⁊ alia genera q̄ i officinis rupibuſ
qꝫ gignūt̄ vt marmoꝛ choꝛiteū gutte aro
matice ſimillimū. ex quo colūne ingētes
fiūt limia atqꝫ turres. Eſt ⁊ cariſteū vi/
ride et optimū. nomē hñs ab aſpectu eo
ꝙ gratū ſit his q̄ gēmas ſculpūt. huiꝰ enī
viriditas reficit oculos. Eſt ⁊ numidicū
qd̄ numidia mittit qd̄ fricatū ſucū ſilem
croco reddit vñ ⁊ nomē accepit. Sunt ⁊
alie multa marmoꝛū diuerſitates de q̄bꝫ
exēplificat Iſi. li. xvi. ſed hec ad pñs ſuffi
ciāt. Marmoꝛ itaqꝫ alijs lapidibꝫ ē ſolu
diꝰ foꝛtiꝰ ⁊ pulcriꝰ ⁊ vtiliꝰ. in cuiꝰ venis di
uerſaꝝ gēmaꝝ materia inuenit̄ ꝓpt̄ ſoli/
ditatē ſui difficillime ſculpit̄ et polit̄ ꝓpt̄
ſui frigiditatē ⁊ ſoliditatē ad ſpēs ⁊ vn/
guēta aromatica cuſtodiēda vtiliſſimuꝫ
inuenit̄. Sup oīa aūt admirari poſſumꝰ
ꝙ marmoꝛei lapides nec calibe nec fer/
ro nec etiā ſerra vel malleo ꝑ potentiam
aliquā edomant̄. ſed ꝑ laminā plūbeam
aſſeribꝫ molliſſimis interſertā. plūbo eſ
et nō ferro lapides marmoꝛei diuidunt̄
et ſerrant̄ tanqꝫ aſſeres ⁊ equant̄.

Capitulum. LXX.

¶ De nitro

Nitrum ſm̄ Dyaſ. eſt lapis ſubal
bidus ſciſſilis ⁊ ꝑſpicuus cuiꝰ v̉/
tus eſt diſſolutiua attractiua ab
ſterſiua ⁊ humoꝛis ſupflui cōſumptiua.
De nitro aūt dicit Iſi. li. xvi. ca. ij. nitꝝ
a regione nitria egipti eſt dictū. ex quo
medicine fiūt. ⁊ ſoꝛdes coꝛpoꝝ ac veſtium
abluūtur. huiꝰ natura nō multū a ſale di
ſtat. habet enī naturā ſalis ⁊ ſimiliter oꝛi
tur caneſcētibꝫ ſiccitate litoꝛibꝫ. cuiꝰ ſpu
ma afronitū nūcupat̄. Et colligit̄ diſtil/
lans in partibꝫ aſie in ſpelūcis deinde ſo
lis caloꝛe deſiccat̄. ⁊ optimū fit qd̄ ſic ſic/
catū eſt minime pōderoſum vt di. Iſi. ſm̄
Plat̄. aūt nitrū eſt vena terre. ⁊ ē calidū
⁊ ſiccū lene rubeū vel albū vel citrinū gu/
ſtui ē amaꝝ acidū ⁊ ſubſalſum. pinguedi
nē extenuat ſi oꝛe ſit acceptū hūoꝛes vi/
ſcoſos minuit ⁊ ꝯſumit puluis eiꝰ i mel/
le ꝯfectꝰ faciē clarificat ⁊ decoꝛat. mūdifi
cat ſaniē ſtomachi ⁊ inteſtinoꝝ ex apo/
ſtemate ꝓcedentē pediculos ⁊ ſaniē capi
tis detergit v̉mes auriū interficit ⁊ eoꝝ
ſaniē mūdiſſime extergit cum aceto ſpu
ma eiꝰ ex coꝛroſionibꝫ ⁊ inflationibꝫ ſub/
uenit ydropicis opilatis cū melle mixta
caliginē detergit oculoꝝ venenū moꝛtifi
cat ⁊ excludit. paliſim lingue potenter ꝓ
hibet ſm̄ Plat. ⁊ Dyaſ. eſt aūt nitrū ca
lidū ⁊ ſiccū i fine tercij gradus. laxatiuū
colatiuū. vt dicit Conſtan.

Capitulum LXXI

¶ De noſech

Noſet. i. oꝛapōdine lapis eſt pre
cioſus ſubalbidus aut variꝰ qui
vt dicitur in bufonis capite eſt
a quo extrahit̄ ⁊ in foꝛti vino ⁊ aqua mū
dificatur. vt di. Dyaſ. ⁊ in eo aliqñ appa
ret foꝛma bufonis cū aſperis pedibꝫ ⁊ dif
fuſis. hic lapis valet contra moꝛſus re/
ptiliū ⁊ venenū. Nam pñte veneno vari
us lapis tangētis digitum adurit ⁊ ſunt
ſimul ambo includendi. vt dicit Dyaſ.

Capitulū. LXXII.

De onichino

Onichinus lapis ē indicus ꝛ ara/
bicus ꝑmixtum in ſe habet colo
rem ad ſimilitudinē humani vn
guis vt dicit Iſi. greci eni vnguē onicē
dicunt. Indicus aūt onix ignis colores
habet. albis cingentib venis ſiue zonis.
Onix vero arabicus nigri coloris cū cā
didis zonis. Genera eius ſunt quinqꝫ
ſalicet ſardonix que ex duorū ſocietate
nomen ſortit ſalicet ex candore onicis ꝛ
rubore ſardij vt patet infra de ſardonice
hec gēma ſalicet onix plures dicit habe/
re effectus noxios. nā vt di. Dyaſ. collo
ſuſpenſus vel digito portat' excitat triſti
ciam ꝛ timores. multiplicat lites. cōmo
uet aīos ad rixas. in pueris excitat ſali/
uam ſupfluā ꝛ nociuā. nō poteſt nocere in
p̄ñtia ſardij. ſpecularē habet naturā ꝛ po/
litā. ꝛ ideo ad modū ſpeculi repñtat ima
gines ꝛ figuras ſed obſcure Dyaſ.

Capitulū LXXIII

De optallio

Optallius ſiue opallus ſm Iſid.
eſt lapis diuerſarū gēmarū co/
lorib diſtinctus Eſt eni i eo car
būculi genus ignis, ameriſti fulgēs pur
pura. ſmaragdi nitens viriditas, ꝛ ſingu
li colores ſub quadā varietate ſunt lucē
tes. nomen habet a patria. Hunc lapidē
india ſola parit. vt dicit Iſido. tot enim
creditur habere virtutes quot habet co/
lores. De optallio dicitur in lapid. ꝙ
optallius lapis oculos ſe portantis ſer/
uat illeſos ꝛ acutos. ſed aliorum oculos
circūſtantiū. obducta nube recondit. vn
de quadam acuſia percutit vt nō videāt
vel aduertant que fiunt coram eis Et iō
aſſeritur furtis tutiſſimus eſſe patron'
vt dicitur in lapid.

Capitu. LXXIIII.

De orite

ORites gemma eſt nigra ꝛ rotun/
da. Alia eſt viridis maculas ha
bens. Tercia eſt cui' altera pars
eſt aſpera. altera vero plana. ꝛ eius ſubſtā
tia eſt quaſi ferri lamīa. Hic lapis geſta
tus cuſtodit a morſib reptiliū et ferarū
et animaliū aliorū. Appenſus etiam mu
lieri prohibet impgnari eā. et ſi pgnans
eſt facit citius abortiri.

Capitulū LXXV.

De petra

Petra grecum nomen eſt. ꝛ ſonat
idem qḋ ſolida ſiue firma. vt di/
cit Iſi. Ex partib eni terre ſoli/
dis ꝛ cōpactis ſubſtantia petre ſiue lapi/
dis generat. Vel petra a penetrando eſt
dicta. penetrat eni pedem qñ forti' ꝑmit
ꝛ calcat. Ab aquaꝝ etiā ſtillicidijs ꝛ gut/
tis penetrat. Idem aūt eſt petra ꝛ lapis.
ſed lapis quaſi ledēs pedē dr. qꝛ ſue duri
cie ꝛ acumie pedē ledit. vt di. Iſi. Lapis
tñ vſualit plan' mollis ꝛ ſparſus. Saxa
vero adheret ꝛ a mōtib excidunt. Silex
vero dr dur' lapis ab eo dict' ꝙ ꝑcuſſus
exiliat ignis. vt di. Iſi. Quis eni petra ex
ſe ſit frigidiſſima. ferro tñ percuſſa ex ſe
mittit ignē. nā ex forti ꝛ violenta aeris
colliſione inter ſuperficiē ferri ꝛ lapidis
aer illiſus ſubito ignit ꝛ ſcintillādo de ſi
lice egredit. ſm areſt. in. iiij. meth. ex ſo/
la terra lapis nō fit. vincēs eī in ea ſicci
tas nō ꝑmittit eā coagulari. Fiūt aūt la
pides vel ꝑ ꝯgelatōes vel ꝑ ꝯglutinatōs
Ex ꝯmixtōe eī aque ꝛ terre fit lutū qḋ in
ter lapidē ꝛ terrā eſt mediū. qḋ paulatim
ꝑ ꝑtiū coadunationē ꝛ ꝯſtrictionē fit la
pis. vñ tali trāſmutatōi apti' ē lutū vn/
ctuoſuꝫ. qꝛ qḋ nō eſt tale nō eſt ꝯmutati
uū ſed poti' ꝯminutiuū ex dñio ſiccitat.
Terra ḡ ꝑ fortē ꝯglutinatōes ꝛ ꝯmixtio
nē hūoris ꝯuertit ī naturā lapidis q̄ ex
diuerſitate terre diuerſoꝝ coloꝝ recipit
q̄litatē. Aliqñ etiā ꝑmūt lapides ex aq̄
ꝯgelatōe. Inueniūt eī quedā loca ſup q̄
aq̄ infuſa ꝯuertit ī lapides diuerſoꝝ colo
rū. ꝛ hoc fit ex q̄dā vi minerali in locis il
lis exñte ꝯgelante aq̄s q̄ ſunt principia
lapidū. vt di. Areſt. Fiūt aūt lapides vl
ex luto vnctuoſo v̄tute ſolis occulte illḋ
coagulātis. ꝛ ꝑ partiū coherentiā in ſub
ſtantiā lapidis ꝯſtringētis. vel fiūt lapi/
des ex aq̄ cōgela ta q̄dā v̄tute minerali
lapidis forme inductiua ſm ipaꝫ matiā

lapidũ efficiunẗ quidã rare ſubſtãtie et
debilis cõpoſitionis ⁊ quidã fortioris. et
quidã generãtur tardius quidã citi⁹ qui
dam fortius ſm fortiorẽ qualitatũ acti
uarũ potentiã ⁊ debiliorẽ reſiſtentiã paſ/
ſiuarũ ſm enĩ cõmixtionẽ iſtarũ qualita
tum in ſubſtantia lapidis diuerſificãtur
lapides in natura ⁊ in ꝟtute. ꝟtus enim
celeſtis influẽs ad loca mineralia in eis
ſuas imprimit actiones ⁊ ſm ꝙ inuenit
materiã aptiorẽ ⁊ ſue actioni obedičtio/
rem in eis impſſionẽ relinquit nobilio/
rem. Et ideo quidã lapides pcioſi natu/
ram ⁊ vim planetaꝝ in ſuis effectib⁹ imi
tanẗ vt patet in topazio q̃ motũ lune ſen
tire phibeẗ. vt di. ambro. Baſi. Iſi. dyaſ.
et alij vt poſt patebit. Note ergo ꝓprie/
tates lapidis ſiue petre ſunt iſte qꝛ lapis
vniuerſaliẗ eſt frigidus ⁊ ſiccus cõpact⁹
durus grauis ⁊ põderoſus. ſuo pondere
centrũ petens. terrã cõprimẽs ⁊ eius p/
tes ne dilatenẗ ad inuicẽ vniẽs ⁊ cõiun
gens. vnde dicit Ambro. ꝙ lapides ſũt
oſſa terre qđ enĩ faciũt oſſa in corpe. hoc
faciũt lapides in diuerſis ptib⁹ ipſi⁹ ter
re. ipſam enĩ ꝯſolidant ⁊ ne ptes eius ni/
mia ſiccitate ab inuicẽ defluãt ipſam cõ/
primũt ⁊ adunãt. lapides p aquarũ ſup/
fuſionẽ a ſua duricia non remolliunẗ ex
ſtillicidijs tñ guttatim deſcẽdentib⁹ ex/
cauanẗ. vt dicit Grego. Lapides etiã ſi
candẽtes fuerint in vino extincti. vinũ
corrumpũt et in acetũ cõuertũt. vt dicit
Iſi. In lapidib⁹ etiã generaliter requiri
tur materie puritas ꝟtus ⁊ pcioſitas co
loris ⁊ figure diuerſitas. ⁊ multiplex vti
litas. Nam vtiles ſunt in edificijs con/
ſtruendis in plateis ſternẽdis. p ponti/
bus faciẽdis. pro hoſtib⁹ expugnãdis. p
lupis ⁊ canib⁹ effugãdis. pro metallis ex
coꝝ ſubſtãtia extrahẽdis. p metallis ex/
ornãdis. pro infirmitatib⁹ varijs ſanã
dis. pro turrib⁹ regum ampliandis. pro
caſtris ⁊ ciuitatib⁹ muniẽdis. p feris et
beſtiolis defendẽdis. Lapides itaqꝫ pri/
mo de minera extrahũẗ. extracti q̃drant
⁊ poliũẗ. politi ĩ edificio ordiate collocãẗ.
ordinate maiores ſub minorib⁹ ꝯponũtur
mediãte cemẽto ad inuicẽ coaptanẗ ob/
ducunẗ cemẽto ⁊ extrinſec⁹ cõplananẗ

Capitulum. LXXVI

De pario

Parius lapis eſt genus marmo/
ris eximij ⁊ pcioſi. vt dicit Iſid.
Hic apud paron inſulã inuenit.
vnde ⁊ parius nũcupaẗ. magnitudo eius
lances ⁊ crateras nõ excedit. ⁊ eſt aptus
ac vtilis pro ꝯſeruãdis ſpeciebꝰ ⁊ vnguẽ
tis. Iſi. gloſa autẽ ſup heſt. i. dicit ꝙ pa/
rium eſt genus marmoris candidiſſimi.
et ideo ſignat caſtitatem ⁊c.

Capitu. LXXVII

De praſſio

Praſſius eſt lapis ad modũ porri
viridis. viſum cõfortat debilem
aliquãdo inuenit cũ guttis ſan/
guineis. q̃nqꝫ guttis cãdidis diſtinctus
de quo dicit in lapida. Utile nil affert niſi
ſi ꝙ viret ⁊ decet aurum.

Capitu. LXXVIII

De pirite

Pirites vt dicit Iſi. eſt lapis ful
uus aeris ſimulans qualitatem
cui plurimus ignis ineſt de facili
enĩ ſcintillas emittit qui tenẽtis manũ
ſi vehementius pmatur adurit. propter
quod ab igne nomen accepit. de quo dici
tur in lapid. Tangi vult leuiter blan/
daqꝫ manu teneri. Nam preſſus nimiũ
digitos tangentis adurit.

Capitulũ LXXIX

De pionite

Pionites ẽ lapis qui dicit eſſe fe/
minei ſexus. nam certo tpe cõci/
pit ⁊ parit cõſimilẽ lapidẽ ⁊ con
fert pregnãtib⁹. vt dicit Dyaſ.

Capitulũ. LXXX.

De pantero

Panteron lapis eſt multorũ colo
rum ſparſoꝝ ⁊ pariter diſtinctoꝝ
nam niger ⁊ rubeus viridis pal/
lenſqꝫ videtur. purpure⁹ roſeuſqꝫ ſimul
praſiniqꝫ coloris. Hic facit hominẽ au/
dacem ⁊ inuictũ illo die. quãdo videtur
mane oriente ſole. vt dicitur in lapi.

Capitulū LXXXI

¶ De plumbo

Plumbū vt dicit Iſi. de metallis
libro. xvi. eſt dictū. eo q ex pilis
de plumbo factis maris altitudo
primit' eſt temptata. Hui' vt dicit duo
ſunt genera candidū. ſ. atq nigrū. can/
didum aūt melius eſt. ⁊ primo in inſu/
lis athlantica maris antiqtus eſt inuen
tum. in multis locis hodie. inuenif eni i
gallia ⁊ luſitania quedā terra nigra are/
noſa ⁊ etiā calculoſa. que quidē abluif ⁊
ex materia que ſubſidet ꝑ decoctiones in
fornacib plūbi ſubſtātie eliquaf. In au
rifodinis etiā cū materia auri quidā la/
pilli nigri repiunf. ⁊ dū aurū colligitur
cum auro manēt. ſed poſtea ijdem calcu/
li ab auro ſepati ꝑ ſe conflanf ⁊ in plum/
bum albū totaliter reſoluūtur. ⁊ inde tā
ta eſt grauitas auri ⁊ plumbi. vt di. Iſi.
Nigrū vero plumbuz duplex eſt. aut eni
ex ſua vena prodit aut cū argento naſci/
tur. mixtiſq venis cōflatur. ⁊ in illa con
flatione primo ꝓcedit ſtannū. deinde ar
gentū. tercio qd remanet ꝑ conflationē
efficitur plumbū nigrū. vt dicit Iſido.
In india vero neq es neq plumbū in/
uenitur. ſed gemmis ⁊ margaritis hec in
dia recōpenſat. Iſi. Plumbū aūt nigruz
in opib laborioſis vt in laminis ⁊ in fi/
ſtulis vtilius fore tam hyſpani q brita
nici ſunt expti. hucuſq Iſi. Scdm Are
ſto. eni li. metb. iiij. ex ſulphure groſſo
minus depurato ac feculento ⁊ argento/
uiuo cōponif plūbi ſubſtātia. in locis mi
neralib generaf. vnde ex imūdicia ſul/
phuris nō puri quādam cōtrahit humi
ditatē. ex cui' cōtactu manus tangentis
coinqnatur. hec imundicia ad horā ꝑ ab/
ſterſionē aliquantulū a plūbo remoueri
poteſt. ſed ex eo auferri nequaq. pñt aūt
homines imundiciā plūbi abſtergere. ve
rūtamē ſemꝑ erit plumbū. et ſi videatur
argentuz ſed obtinebūt in eo qualitates
aliene vt errent in eo homines. ſunt qui
accipiunt ſal armoniacū ⁊c. vt dicit are
ſto. ⁊ hui' immūdicie aſſignat cauſaz di/
cens. Materia plumbi nigri ſiue argen
tūuiuū eſt malū ponderoſum luteū. ſul/
phur etiā eius malū mali vaporis ⁊ feti
di. vnde nō bene gelaf. in li. v. alchimie
hermes dz. Si ſuſpēderis plūbū ſuꝑ ace
tum ɔdēnat ipm nam acetū penetrabit
ei' ſubſtantiā ⁊ in puluerē ɔuertit. ac in
colorē albū ceruſe ipm trāſmutat. ſed ſi
ſuꝑ ipm acetū fuderis albeſcit ⁊ deſtruit
vim aceti. plūbū aduſtū colorē vermiliū
obſcurū generat ſz ſi fortior fuerit ignis
cōuertif in citrinū ⁊ poſt calcinādo ⁊ de/
ſiccando ipm cū aceto in albū colorē ce/
ruſe tranſmutaf. Igne vero fortiori ad/
hibito totū hoc couertif in materiā pri/
mā plūbi ⁊ fit terra. vt dicif ibidē. Itē
idē. plūbū quib miſcef ꝑtes omogenias
cōgregat. ⁊ etherogenias ſepat ⁊ mūdifi
cat. ⁊ ideo ponif cū argento in fornace vt
argentū facili' mūdificef. qr ꝑtes argen/
teas a ɔſumptōe pſeruat ⁊ ipo plūbo cō
ſumpto ac cōbuſto argentū purgat. Idē
di. Hiero. in glo. ſuꝑ. vi. ca. Iere. ibi con
ſumptū eſt plūbū ⁊c. Itez dicit hermes
q plumbū in ſua ebulitione oim ſolido
rum corpoꝝ duriciā ſoluit etiā adaman
tis. Itē dicit Areſto. in li. metb. plūbuz
inquit liquatū procul dubio eſt argentū
uiuū. ſed nō liquaf niſi calefiat ⁊ tūc ap/
parent oia rubea liquefacta. Mirū autē
eſt q plumbū cum liuidi vel ſubnigri ſit
coloris tñ ꝑ exuſtionē ſiue aceti reſuda/
tionē pulcrū colorem generare cōſueuit
vt miniū ſtibium ⁊ hmōi. Eſt aūt plum
bū ad vſum medicine. eſt eni frigidū et
humidū in ſecūdo gradu. vt dicit Con/
ſtan. cōtra vſturā ignis ⁊ apoſtemata ca/
lida valet miro mō. fluxū ſanguinis vul
nerū bene ɔſtringit. reuma oculoꝝ ab/
ſtergit ⁊ cōpeſcit. Ictus ſcorpionū miti/
gat ⁊ draconū. venerē phibet ſi plūbi la/
mina duobꝯ lūbis apponatur. alias ha/
bet rōnes medicinales d quib quere in
fra de colorib. c. de ſtibio. qd alio noie ce/
ruſa. i. flos plumbi noīatur.

Capitu. LXXXII

¶ De puluere

Pulluis dicif eo q a vento pulſef.
vt dicit Iſid. Leuitate eni ſua a
vento tollif ⁊ diſſipaf venti ɔtra
rij puluerē ſubintrātes ipm circūagitāt

et turbine generãt. vt dicit Be. Puluis
cõcuſſus naturã rei a qua reſoluit̃ oſten
dit nunc ꝑ odorẽ nunc ꝑ colorẽ nũc etiã
per ſaporẽ. ⁊ ideo puluerizant̃ ſpẽs aroma
tice vt eoꝝ intrinſeca ꝟtus ſe oſtẽdat vt
per partiũ cõmixtionẽ ⁊ vnionẽ amplio/
rem ꝟtutẽ recipiãt. vt odoris ſui fragrã
tiam diffuſius circũſpergãt. ⁊ guſtũ ſua/
uius afficiãt ⁊ vt vulnera putrida deſic/
cent efficaci⁹ ⁊ abſtergãt. vt carnem mor
tuã corrodãt ⁊ auferãt ⁊ vlterius creſce
re nõ ꝑmittant ſicut puluis plũbi exuſti
purgat vulnera ⁊ deſiccat ſupfluã. carnẽ
viuã generat ⁊ cõſeruat. vt dicit cõſtã.
Et ideo ex puluerib⁹ cõficiunt̃ empla/
ſtra ⁊ cõponunt̃ thimiamata ⁊ varia effi
ciunt̃ antidota ⁊ vnguẽta. In puluerem
reſoluũt̃ thus ⁊ mirra ⁊ ex pulueris cre/
matione deo offerũtur holocauſta Ex pul
uerib⁹ etiã fiunt ſalutifera electuaria q̃
bus infirma corpa ſanitati reſtituũtur.
Ex puluerib⁹ inſuꝑ fiunt inunctões ⁊
malagmata quib⁹ mortuoꝝ corpa liniũ/
tur et cuſtodiunt̃ integra ne in cinerem
aut puluerẽ redigant̃. pulueris ⁊ humo
ris admixtione lutũ gignit̃. ⁊ ex ſupue/
nienti deſiccatione in glebã cõpingitur.
vt dicit Iſi. ex puluere pes polluit̃. ocul⁹
leditur. ⁊ multiplex reptile ex puluere ꝓ
ducitur ⁊ de puluere ſpaſcitur ac nutrit̃.
Serpenti eni puluis eſt panis eius vt di
cit Iſa. lxij. Ex puluere omne corp⁹ aĩa/
tum naſcitur ⁊ in puluerẽ a quo incipit
reuertitur ⁊ finitur prout homini dictuꝫ
eſt. Puluis es ⁊ in puluerẽ reuerteris ⁊c̃
Ex puluere aer inficitur ⁊ ne claritatem
ſolis oculus videat aliquotiens impedi
tur. nã ex puluere aeri humido admixto
ſepe nebula gignitur. ex cui⁹ interpoſitio
ne latet ſol ⁊ limpide nõ videtur. Et re/
ſolutione etiam pulueris in athomos ſo
lis radius per feneſtrã intromiſſus nul/
latenus intuetur.

Capitu. LXXXIII

De quirin

Quirin vt di. dyaſ. eſt lapis qui i
pupparũ nidulis inuenitur. Hic
ſecretorum proditor eſt in ſom/
no capiti eni dormientis ſuppoſitus fa/
cit hominẽ loqui omnia que ſomniat dor
miendo. et auget mirabiliter fantaſias.
vnde ⁊ magi diligunt lapidem illum. qr
per eum maleficia oꝑantur.

Capi. LXXXIIII.

De quandros

Quandros eſt lapis colore quidẽ
vilis ſed eximie ꝟtutis. vt dicit
dyaſ. Et inuenitur in capite vul
turis. valet contra qualibet cauſas noci
uas. ⁊ vbera lacte replet.

Capitulũ LXXXV

De rabri

Rabri qui ⁊ alio nomine ⁊ cõmu
ni dicitur bolus armenic⁹ eſt la/
pis ſiue vena terre et eſt nature
frigide ⁊ ſicce ſubrufum colorem habẽs
et inuenitur in armenia. naturam habet
conſtringendi ventrem ⁊ ſanguinem vn
decũqꝫ fluat.

Capitu. LXXXVI

De roſtein ſiue reiben

Roſtein ſiue reiben ſm Auicen.
eſt lapillus qui inuenitur in ca/
pite cancri. ⁊ eſt aliquãdo albus
aliquãdo vergens in flaueum colorem.
Eſt autẽ quoad ſubſtantiã mollis pa/
rum durior ꝙ pupilla oculi piſcis quo
ad formã vero eſt exterius rotundus et
planus interius vero parum concauus:
quo ad virtutem autẽ eſt naturaliter fri
gidus ⁊ humidus. Et valet contra mor/
ſus ſcorpionũ ⁊ muſtele ſi cõtritus mo/
re emplaſtri ſupponatur. Dicitur etiam
ꝙ valet cõtra morſus canis rabioſi ſi pul
uis eius in potu aſſumatur. Si cõbura/
tur puluis eius mundificat dentes et de/
ſiccat vulnera et confert ſcabiei ⁊ prohi/
bet lacrimas.

Capi. LXXXVII.

De ſaphiro

Saphirus eſt gemma cerulea ce/
lo ſereno in colore ſimilima opti
ma ẽ inter gẽmas ⁊ ſũme pcioſa
⁊ regũ digitis magis apta. In multis lo
cis inuenit. ſꝫ orietal' ſiue indica melior in

dicatur ⁊ maxime quādo habet q̄ſi quoſ/
dam pulueres aureos intermixtos. et ē
hic ſaphirꝰ denſus nō ꝑlucidus. vt dicit
Iſi. Hic lapis maxime ꝯmendat̄ in la/
pid. ita vt ꝑ ſui excellētia gēmarū gēma
vocat̄. nā corpꝰ vegetat ⁊ integra mēbra
ꝯſeruat. ſtellā habet relucentē ꝑ cuiꝰ re/
fulgentiā eiꝰ virtus indicat̄. Alia ē ſpēs
ſaphiri que ſirtites dr̄ que iuxta ſirtes ī
ter arenas maris libici inuenit̄. vt dicit
Dyaſ. Inuenit̄ aūt aliqn̄ in venis mine
rarū vbi laſuriū etiā inuenit̄ ⁊ in eiſdē
venis ſaphiri in medio velut in ventre q̄/
dam ſpecies carbunculi inuenit̄. ⁊ ideo a
multis ſaphirꝰ mater carbunculi credit̄
eo ꝙ in eius venis gigni a pluribꝫ ꝓhibe
tur. ⁊ ex natura ſaphiri carbūculus qua/
ſi quādā fauilla cerulea vt multi aſſerūt
credit̄ aliquātulū obumbrari. vt Dyaſ.
dicit. Saphirus itaqꝫ ſcḋm dyaſ. habet v̄
tutē diſcordiū recōciliatiuā. multū eni
valet vt dicitur ad pacē reformandam.
Item habet virtutē caloris innaturalis
repſſiuā. vn̄ de ſaphiro dr̄ in lapid. Cor/
poris ardorē refrigerat interiorē. Nā in
febribꝫ multū caumaticis ⁊ incēſiuis re/
frigeriū prebet ſaphirus ſi iuxta venas
cordis pulſabiles ſuſpendat̄. Unde dicit
dyaſ. ꝙ valet cōtra ꝑiodicas febres tem
pore acceſſionis. Item virtutē habet cō
fortatiuā. cordis letificatiuā. ⁊ ideo dici
tur valere cōtra cardiacā ⁊ qualibet paſ/
ſionē melancolicā. vnde ⁊ cardiacū ⁊ dya
foreticū fluorē reprimit ⁊ ſudorem ſicut
ſcribit̄ in lapid. Sudorē ſtringit nimio
torrente fluentē ⁊c. Item di. dyaſ. Itē
habet virtutē fluxus ſanguinis reſtricti/
uā. Unde ⁊ ſaphirꝰ orientalis ſi tpibꝫ ap
ponat̄ ſolet reſtringere ſanguinē de nari/
bus ꝓfluentē. Item v̄tutē habet ſingula
rē tumoris ⁊ inflature ſedatiuā. Certū
eni eſt ꝙ apoſtematū reprimit inflaturā
ſi in principio collectōnis nociue citius
apponat̄. Item valet cōtra antracem. nā
virtutem habet malicie ⁊ venenoſitatis
antracis expulſiuā. eius eni furioſitatē
reprimit ⁊ expellit ne eius malicia ſpūs
inficiat ipſius fumū ad cor aſcēdere nō
ꝑmittit. vt dicit Dyaſ. Itē vim habet
veneno ꝯtrariā ⁊ ipſiꝰ venī extinctiuā.

vnde et ſi araneā intra pixidē poſueris ⁊
vnū ſaphirū indicū ſiue aliū ſupra pixi/
dis orificiū aliquātulū diu retinueris
aranea eius virtute victa quaſi ſubito
moriet̄. vt dicit Dyaſ. ⁊ hoc idem vidi ſe
pius et in diuerſis ac pluribꝫ experiri.
Item habet vim viſus ꝯſeruatiuā ⁊ ſor
dium oculoꝝ ſine grauamine purgatiuā
vnde ſcriptū eſt. Tollit ex oculis ſordes
de fronte dolorē. in lapid. Itē habet vim
vlcerū curatiuā. nā vt dicit Dyaſ. pul/
ueriſatus ⁊ lacti admixtus vlcera ſanat
et hoc etiā in vulneribꝫ eſt exptū. Item
tante autoritatis fuit lapis iſte apud ve
teres ꝙ etiā apud deū nō modicū puta/
uerūt valere vnde ⁊ appollini fuit ſingu/
lariter cōſecratus. q̄ꝛ cū gentiles pro re
ſponſis appollinē ſacrificioꝝ tpe ꝯſulue/
rūt certificari citiꝰ putauerūt ſi ſaphirū
tūc in pn̄tia haberent. vt dicit Dyaſ. et
hoc tangit̄ in lipidario vbi dr̄. Et plus qꝫ
reliquas amat hāc ydromācia gemmas
Ut diuina queant ꝑ eam reſpōſa mere
ri ⁊c. Item hunc lapidē magi ſingulariē
diligunt. q̄ꝛ ſcḋm eoꝝ opinionē ꝑ ipſiꝰ vir/
tutem quedā mirabilia oꝑari pn̄t. ⁊ hoc
tangit̄ ſimiliter in lapid. vbi dr̄. Hic la/
pis vt ꝓhibent educere carcere vinctos
Obſtruſaſqꝫ fores ⁊ vincula tacta reſol
uit. hec ⁊ multa alia de ſingulari virtute
ſaphiri ab autoribꝫ ſunt cōſcripta. et in
hoc generaliter omnes ꝯſentiūt ꝙ ſaphi
rus eſt gēma amatrix caſtitatis. et ideo
ne eiꝰ effectus ꝑ imundiciā portātis ali/
quo modo impediat̄ oportet vt ille qui eā
portat caſte viuat. iuxta illud. Sed q̄ ge/
ſtat eū caſtiſſimꝰ eſſe iubet. Item dr̄ in la
pid. ꝙ tollit inuidiā ⁊ expellit timorē et
facit audacē ⁊ victorē. firmat ī bonis ani
mū. ⁊ mitē facit ⁊ humilē ⁊ benignū que
oīa puto eſſe dicta diſpoſitiue potiꝰ qꝫ ef/
fectiue. ſed hec nūc ſufficiant.

Capi. LXXXVIII

De ſmaragdo

Smaragdus ſcḋm Iſi. gēmaꝝ oīm
virentiū obtinet principatū cui
veteres poſt margaritas ⁊ vnio/
nes tribuūt terciā dignitatē. Smaragdꝰ
a nimia viriditate ē dictꝰ. vt di. ibidē nā

omne viride amarũ dicitur. nullis autẽ gemmis ſiue herbis maioꝛ ineſt viriditas quam ſmaragdo. Nam herbas virentes et frondes ſupat inficiens circa ſe viriditate nimia aerem repcuſſum. Iſi. nec eius viroꝛ in ſole aliquo modo obumbratur. ſculpentiũ oculis nulla gratioſioꝛ refectio eſt. Cuius coꝛpus ſi extẽſum fuerit ⁊ extērſum ſiue politũ ad modum ſpeculi imagines reddit. Quippe ceſar nero gladiatoꝝ pugnas in ſmaragdo aſpicere cõſueuit. vt dicit Iſi. Genera eius ſunt. xij. ſed nobilioꝛes ſunt ſcitici qui ſcȝ in gente ſcitica inueniũtur. ſcdm locũ tenent bactriani. Colligũtur in cõmiſſuris ſaxorum flãte aquilone. tũc enĩ tellure diſcooperta intermicãt. qꝛ arene mouẽtur maxime in his ventis. terciũ egiptij habent. reliqua in metallis erarijs inueniũt ſed vicioſi. nam aut eri aut plũbo aut ſali ſimiles notas habent. Smaragdi vero qſi vino vel oleo ſunt puncti. proficiũt in viroꝛe quãuis viriditatis gr̃a naturalit̃ imbuãtur. Eſt etiã quedã ſpecies ſmaragdina que degenerat quãuis ſit viridis. eo ꝙ ſit turbida ex eris venis ⁊ ẽ calceſmaragdus nũcupata. hucuſqȝ Iſid. li. xvi. ca. de viridibꝫ gẽmis. Hic lapis a grifibꝫ excipitur et eripitur. Et ne poſſint ſmaragdi in copia inueniri grifoꝝ imanitate hoim acceſſus impedit̃. vt dicit Iſi. li. xiiij. ca. iij. Habet itaqȝ viroꝛẽ ſui multiplicatiuũ. ex ſe enĩ generat radiũ quo viroꝛe tingit aere circũfuſum. Habet ⁊ coꝛpus ſpeculare ⁊ pſpicuũ obiectaꝝ figurarum ⁊ imaginũ oſtenſiuũ. Habet tercio ex nature dono vtutis beneficiũ diuerſarum infirmitatũ curatiuũ. Nã ſm dyaſ. et lapid. hic auget opes ⁊ in cauſis dat pſuaſoꝛia verba. collo vero ſuſpenſus curat emitriteũ ⁊ moꝛbum caducũ. viſum conſeruat debilem ⁊ confoꝛtat. laſciuos motus compeſcit. reddit memoꝛiã. valet etiam contra illuſiones ⁊ fantaſmata demonũ tempeſtates ſedat. ſanguinẽ ſiſtit et dicitur his valere qui ſolent diuinare de futuris. vt patet in lapid.

Capitu. LXXXIX

De ſardio

Sardius eſt gemma rubei coloꝛis ad modum terre rubee ſic dicta eo ꝙ in ſardis primitus eſt reperta vt dicit Iſi. ⁊ glo. ſup apoc. Hec gẽma quãuis ſit pcioſa ⁊ pulcra a multis tamen reputat̃ nouiſſima inter gẽmas. quia vt dicunt pter fulgoꝛẽ nil ferat vtilitatis. excepto ꝙ onix hoc pñte nequit nocere. nam onichin⁹ qui quaſdã dr̃ nociuas habere ꝓprietates nõ poteſt eas in pſentia ſardij pducere ad effectũ. dicit tñ dyaſ. ꝙ pter illã vturẽ habet ſardi⁹ longe plures. Sunt enĩ ſpẽs ei⁹ quinqȝ inter qs ille eſt vtilioꝛ qui trãſmittit̃ a ſardis. ⁊ valet qꝛ accendit gaudiũ ⁊ repellit timoꝛes audaces reddit ⁊ acuit mentẽ ⁊ ipo pſente nõ nocet onix. Dicit etiã ꝙ ſardi⁹ totaliter ſanguinei coloꝛis geſtantẽ ſe ab incãtationibꝫ ⁊ maleficijs tueatur.

Capitulum. XC

De ſardonice

Sardonix ex duoꝛum lapidũ ſocietate. ſardio ſcilicet ⁊ onice nomen ſumpſit. vt dicit Iſi. Conſtat autem ex tribꝫ coloꝛibꝫ. nam nigerẽ in imo. candidus in medio. rubeus quaſi minium in ſupremo hec ſola in ſignãdo de cere ſubſtantia nil euellit. Inueniẽtur autem apud arabes et apud indos. Genera eius quinqȝ ſũt qui coloꝛes habet plus diſtinctos ⁊ eſt denſioꝛ. hic ẽ laudabilioꝛ. luxuriam repellere dicit̃ ⁊ humilem efficit ac pudicum.

Capitulum. XCI

De ſole

Solis gẽma candida eſt ⁊ tranſlucẽs. ⁊ eſt ſic dicta eo ꝙ ad ſilitudinẽ ſolis in oꝛbe fulgẽtis radios gerat. vt di. Iſi. ca. de candidis gẽmis.

Capitulum. XCII

De ſilenite

Silenites eſt lapis pſicus vt herba virẽs. cui⁹ coloꝛ iaſpidi ſilis ẽ. vt dr̃ in lapid. trãſlucet aũt candida qdã macula qſi fulgoꝛe cõtinẽs lune imaginẽ. Illa aũt cãdida macula i coꝛpe ſilenitis creſcẽte luna creſcit. ⁊ decreſcen

te minuit̃ ⁊ decreſcit. vt di. Iſi. ⁊ Dyaſ.
potẽs eſt aũt in amorẽ recõciliandũ. lan
guentes ⁊ ptiſicos iuuare putatur.

Capitulũ XCIII

De ſtanno

Stannũ vt dicit Iſido. eſt metal
lum a greca ethimologia ſic di/
ctum. ſepans ſcꝫ ⁊ diſcernẽs. mi/
xta eni ⁊ adulterata inter ſe metalla per
ignem diſſociat. ab auro ⁊ argento es et
plumbũ diuidit ac ſecernit. alia etiã me
talla ab igne defendit. Et cum ſit natu/
ra eris et ferri duriſſima ſi abſqꝫ ſtanno
fuerit vritur ⁊ crematur. Stannũ autẽ
illitum vaſis eneis cõpeſcit virus erugi/
nis. ⁊ ſaporem facit gratioſiorem. Spe/
cula autẽ ex eo tẽpantur. ceruſa etiã con/
ficitur ex ſtanno quẽadmodũ ⁊ ex plum
bo. Huculqꝫ Iſido. libro. xvi. c. de metal
lis. Scdm areſto. li. meth. ſtannũ compo
nitur ex argento viuo ⁊ bono ⁊ ſulphure
malo ⁊ hec duo non ſunt bene mixta ſed
tanqꝫ ꝑ parua cõpoſita. et ideo colorem
imitatur argenti. ſed nõ eius ſoliditatẽ
In libro autẽ alchimie hermes dicit ſtã
num omnia metalla ⁊ corpora frãgit qui
bus admiſcetur. ⁊ hoc propter nimiã ſic/
citatem eius. et ductilẽ naturam in eis
deſtruit. Sed ſi miſcueris cũ eo argen/
tum viuũ. ſtridorẽ eius auferet ⁊ albeſcit
ſed poſtmodũ denigrat ipſam ⁊ condem/
nat. In eodem etiã dicit ꝙ ſtannũ adu/
ſtum generat colorem miniũ vel vermili
um ſicut plumbum. et ſi ignis fuerit ni/
mis fortis ſtanni materia prima redit.
Item cũ ſtannũ ſit argento molliꝰ ⁊ plũ
bo durius nõ poteſt plumbum plũbo nec
eri nec ferro de facili ꝯſolidari ſine ſtãno
nec etiam iſta pariter ꝯſolidãtur ſine pĩ
guedine aliqua ſiue ſepo.

Capitulũ. XCIIII.

De ſulphure

Sulphur eſt vena terre aeritatis
multum habens in ſua compoſi/
tione et igneitatis. ⁊ ideo voca/
tur ſulphur ſcdm Iſido. quaſi ſolũ vrens.
vt eni ignis dicitur. nam eius virtꝰ ignea
ab aquis ferue̅tibꝫ ſentitur. nam aqua
rum curſus ꝑ venas ſulphureas trãſitũ
faciẽs ex vi ignea ipſiꝰ ſulphuris cãdorẽ
vel calorẽ ꝯtrahit. ſaporẽ. efficaciã ⁊ odo
rem. hinc fontes calidi de terre viſceribꝫ
ſepe ſcaturiũt ⁊ qualitates vene ſulphu/
ree ſecũ ferũt. nulla eni res ita cito accẽ
ditur ſicut ſulphur. In inſulis naſcitur
eolijs inter ſiciliã ⁊ italiam quas ardere
dicũt. in alijs locis etiã effoſſum inueni
tur. vt di. Iſi. Huiꝰ q̃tuor ſunt genera.
Unũ viuũ qđ cũ fodit̃ trãſlucet atqꝫ vi/
ret. quo ſolo inter oĩa genera medici vtũ
tur vt di. Iſi. alterũ quoqꝫ appellãt glebã
qđ tantũ familiare vſibꝫ eſt fullonũ. ter/
ciũ liquor eſt cuiꝰ vſus ẽ ad lanas vtilis
ſuffundẽdas quoniã pſtat molliciẽ ⁊ can
dorẽ. quartũ valet ad lichinia lucernarũ cõ
ficiẽda. vt di. Iſi. Et ſubdit ibidẽ. Sul/
phuris tãta eſt vis vt morbos comicia/
les depꝑhẽdat nitore ſuo cuiꝰ flama ſi di/
recte ad vultũ hoĩs repcutiat durũ ⁊ hor
ribilẽ pallorẽ in oculis aſpiciẽtiũ gene/
rat ad ſimilitudinẽ defunctorũ. vt di. Iſi. li.
xvi. ca. i. ſcdm Auic. vo ⁊ Plat. ſulphur ca
lidũ eſt ⁊ ſiccũ in q̃rto gradu ⁊ ẽ terra ptĩ
bus aqueis ⁊ terreſtribꝫ ĩ igneas trãſeũ/
tibꝫ in naturã ſulphuris trãſmutata. et
illud ſulphur aliqñ eſt groſſum feculẽtũ
⁊ rude. aliqñ eſt purũ albũ clarũ ⁊ ſubti/
le. aliqñ inter hec ẽ mediocre. ⁊ ſcdm iſtam
differentiã ex ſulphure ⁊ argẽtouiuo di
uerſa metalla generãt̃. vt ꝑꝫ in li. meth.
iiij. vbi oñdit̃ ꝙ ſulphur ⁊ argẽtũuiuum
ſunt materia oĩm metallorũ. Sulphur
aũt aliud eſt viuũ ſcꝫ quale eſt qñ de ter/
ra eſt eductũ. Aliud eſt mortuũ vel extin
ctũ. ſcꝫ qđ ſolet fieri artificioſe. ſ. qđ ĩ ca
lamos fundit̃ vel in alia vaſa. Eligẽdũ
autẽ eſt ꝓ medicina viuũ colore ⁊ reſplẽ
dens ꝑlucidũ ⁊ ſine lapide album vel vi/
ride. quod miſſum in ignem colorem fa/
cit viridem atqꝫ pinguẽ. Uirtutẽ habet
diſſoluendi ꝯſumendi attrahẽdi ſubtili
andi attenuãdi reformãdi vel recupan
di. Et ideo tuſſim ꝓhibet. epilẽticos iu/
uat. ſcabiẽ purgat. venenis obuiat. letar/
gicos excitat. a. ethicos podagricos pa/
liticos iuuat. ſi modo debito medicinali
ter ipſiꝰ remedio quis vtat̃. vt di. Auic.
⁊ Dyaſ. ⁊ Plat. ⁊ alij autores.

Capitulum.xcv

De ſale

Sal a ſaliendo dicit̄ eo φ de igne
exiliat. fugit enī ignē cū ſit igne-
um. vt dicit Iſido. Alij ſal a ſo-
le vel a ſalo vocatū putant. nam ex aquiſ
marinis ſponte gignitur ſpuma. in extre
mis litorib⁹ derelicta et a ſole deſiccata.
Aliquādo ex puteis ſalſis haurit̄ ⁊ aqua
decoquitur donec in ſalis duriciē aqua
prius fluida per calorē ipſam inſpiſſan-
tem cōuertat. aliquādo de cōtractis are-
nis colligitur creſcente luna p noctē. naȝ
in cirenea ſal ſub arenis ſepius inuenit̄.
Alicubi etiā rupes ⁊ montes ſalis inue-
niuntur ex quibus ferro incidūtur lapi
des qui poſt in ſalis materiā cōſtringunt̄
et cōminuūtur. ſicut eſt in arabia ⁊ i pā
nonia. tante duriciei etiā ſunt illi lapi-
des vt ex eis fiant dom⁹. cōmune vero ſal
in igne crepitat ⁊ d̄ igne ſalit. ſed ſal agri
gentinū ſicilie ignem patit̄ ⁊ contra na-
turam ſalis vulgaris in igne fluit ⁊ de aq̄
exilit. Variatur aūt ſal in colore q̄ȝ mem
phiticū eſt rufum. ⁊ in quadā pte ſicilie
vbi eſt mons ethne ſal eſt purpureum.
In eadem ſicilia in pathmo adeo ē ſplē
didum ⁊ lucidū vt imagines reddere vi
deatur. In capadocia ſal croceū effodit̄.
vt dicit Iſi. Item variat̄ in ſapore. vt di
cit idem. q̄ȝ alicui ſuaue alicui ſalſiſſimū
eſt. alicui amariſſimū. ⁊ quāto eſt amari
us tanto eſt calidi⁹ ſiue calidius iudicat̄.
vt dicit Auic. Sal aūt ſūme eſt neceſſa-
riū. q̄ȝ ſine ſale oīs fere cib⁹ eſt inſipid⁹
et inſulſus. pulmētis enī ſaporē dat ⁊ ex
citat ī omnib⁹ cibarijs appetitū. ex eo oīs
victus delectatio ⁊ ſumma hylaritas fit.
Hinc ⁊ ſolis nomē accepiſſe credit̄. q̄ȝ ſo
le nihil eſt vtili⁹ atq̄ȝ ſale. Vnde videm⁹
pecudes ⁊ armenta φ ſale ad paſtū maxi
me prouocant̄ ⁊ ſalis bn̄ficio in lacte ⁊ i
caſeo plus abūdant. Sal etiā corpa ſtri
git ⁊ deſiccat ⁊ etiā defuncta corpa a pu-
treſcendi labe ligat ⁊ cōſeruat. Hucuſq̄ȝ
Iſi. li. xvi. ca. ij. ſm Plat. aūt ⁊ Auic. ſal
generalit̄ habet virtutē diſſoluēdi mū-
dificandi putridos humores ⁊ ꝯſumēdi
Item virtutē habet ventoſitatē extenuā
di ⁊ diuidendi maxime ſi pulueriſatū et
coctum calidū ſuper ſtomachi orificium
ſaccelletur. Item vim habet humidita-
tis naturalis in corpe coadunādi ⁊ con
ſeruandi ⁊ innaturalis reſoluendi ⁊ ab-
ſtergendi. ⁊ ideo aqua ſalinatiua tumo-
res ⁊ inflationes etiā ydropicas ſoluit.
vt dicit idē. Item virtutē habet carnes
putridas corrodēdi ⁊ maxime quādo eſt
exuſtū. quia tūc maxime reſiſtit putrefa
ctioni. ⁊ maiorē habet vim in deſiccando
et in mūdando ⁊ ad interiora penetrādo
vt dicit idem. Item potentiā habet ven
trem remolliēdi ⁊ ſupflua educēdi ⁊ ma
xime ſal gēma. qđ ſic dicit̄ quia clarū eſt
ſicut gēma. in mordicando enī inteſtina
mirabiliter coopatur vt reſoluant̄ indu
rata. ⁊ ſupflua expellant̄. ⁊ hoc idem facit
tam armoniacū q̄ȝ cōmune. Item virtu
tem habet ſal venenoſis humorib⁹ reſi-
ſtendi. ⁊ ideo cum melle ⁊ vuis paſſis als
mica panis ſal cōiunctū ſanat carbuncu
lum ſeu antracem. vt dicit Auic. Item
virtutem habet remouendi maculas fa
ciei ſi cum aqua et camphora diſtempe-
tur ⁊ inde facies liniatur. Item vim ha-
bet pruriginē ⁊ ſerpiginē de corpe abſter
gendi ⁊ remouendi potiſſime ſi cum ſapo
ne miſceatur. Item virtutē habet ſanā-
di venenoſos morſus ⁊ pūcturas repti-
lium ⁊ ſcorpionū ſi cum melle ⁊ nucib⁹ ⁊
alijs quibuſdā cōponatur. vt dicit Aui-
cen. has et multas alias habet virtutes
quas enumerare longum eſſet. ſed exem
pli gratia hec ſufficiant.

Capitulum xcvi

De topazio

Topazius vel topazion indedi-
nabile gemma eſt vt ait Iſido.
libro. xvi. Eſt enī ex nitente ge-
nere omniq̄ȝ colore reſplendens. Inuē-
ta primo in arabie inſula ī qua trogodi-
te fame ⁊ tempeſtate feſſi. cum herbarum
radices effoderēt gemmā iſtā eruerunt
quā inſulam tectā nebulis poſtea naute
queſierunt. ⁊ inuenientes topazim tro-
goditarum ydiomate vocauerūt. Inde
lapis ſic queſitus ⁊ inuentus eſt topazi⁹
ab inſula vocat⁹. Topazum enī idem qđ

querere in ipoꝝ lingua ſonat. Eſt autem
gemmarū maxima ⁊ ampliſſima. Scri
pſit enī plini. hanc gemmā tante magni
tudinis repertam vt ex ea philadelph face
ret ſtatuā quattuor cubitoꝝ. In glo. ve
ro ſup fineā apoc. dr ſic. topaſius quo ē ra
rior eo eſt ꝑcioſior. ⁊ habet duos colores
ex auro et etherea claritate lucens maxi
me qñ tangit̄ radio ſolis. ſcʒ oīm aliarū
gemmaꝝ ſupans claritatem. in aſpectuʒ
ſuū ꝓuocans reſpicientes. quā ſi poliſ ob
ſcuras ſi ſue nature relinquis clarior ē
et nihil eo clarius in theʒauris regū ſiue
ꝑcioſius inuenit̄. ꝓpter ſui ꝑſpicuitateʒ
gemmaꝝ ſibi obiectaꝝ in ſe recipit clari
tatem. Dicit̄ etiam ꝗ ſentit motū cur
ſum lune. et ꝯtra lunaticā valere paſſi
onem. vñ dr maiorem vel minorem ha
bere effectū ſm ꝗ luna maiuſ vel minus
recipit incrementū. vt dr in lapid. Flu
xum ſanguinis reſtringit. et emorroidaſ
patientibus ſubuenit. feruentes vndas
copeſcit ⁊ bulire eas nō ꝑmittit. vt dici
tur in lapi. ſm dyaſc. iram ſedat et triſti
ciam. et valet ꝯtra noxios motus ⁊ ꝯ
traſreneſiʒ ac ꝯ̄ mortē ſubitaneā. formā
habet ſpecularē. ydolū ei in eo receptū in
uerſum in ſpeculo ꝯcauo repñtat.

Capitu. CXVII

De turchoge

Turchogis ſiue turchois eſt lapis
flauus in albidū coloreʒ vergēs
dictus a regione turchoꝝ in qua
naſcit̄. ꝯſeruat viſum et ꝯfortat et hy
laritatem generat.

Capitulū XCVIII

De terra ſigillata

Terra ſigillata dicit̄ ſpecialiter
qdam vena terre frigida ſingu
lariter et ſicca. que dicit̄ ſm pla
te. terra ſaracenica ſiue terra argentea
que quidē eſt ſub albida aromatica atqȝ
clara. potiſſima virt᷒ eius eſt conſtringe
re. nam puluis eius cū albugine oui di
ſtemperatus fluxum ſanguinis de naribus
ſiſtit. valet etiam ꝯtra inflationē pectuʒ
ꝯ̄ arteticam ſi ſup locum patientē cata
plaſmetur. vt dr i Plat.

Capi. CXIX

De tartaro

Tartarum eſt vini feculentia in
modū crete vel mollis lapidis
circa ꝑtes dolei indurata. cuius
natura calida eſt et ſicca in tertio gradu
Valet ꝯtra ſcabiem ſerpiginem et impe
tiginem ꝯtra capitis immūdicias. vir
tutem enī habet extenuandi. ꝯſumendi
mūdificandi et laxandi. vtʒ in Plat.

Capitu. C

De vitro

Vitrum vt dicit Auicen. eſt inter
lapides ſicut ſtultus inter homi
nes. declinat enī ad oēm tinctu
ram. Eſt enī dictū vitrū vt di. Iſi. eo ꝗ
viſui tranſluceat ꝓpter ꝑſpicuitatem et
ſubſtantie ſue tranſparentiā vitrū luci
ꝑuiū eſt. in aliiſ metallis et terrenis ꝗc
quid intrinſecus ꝯtinet̄ abſcondit̄. in vi
tro aūt cuiuſlibet liquoris ſpēs qualis ē
interius talis exterius declarat̄ et quaſi
clauſis oculis intuentiū notificat̄ vt di.
Iſi. Fuit aūt primo vitrū inuentum iu
xta tholomaidam in litore iuxta belū flu
uium qui oritur de radice mōtis carme
li dū naute ibidem applicarent. nam dū
naute ſup arenam eiuſdem amnis ignē
de glebis nitri facerent. ex nitro ⁊ areniſ
lucidis ꝑmixtis noui liquoris riuuli ef
fluxerunt qui vitro. vt di. Iſi. originem
ꝑbuerunt. mō vero fit vitrū ex cineribꝫ
arboꝝ ⁊ herbaꝝ p fortiſſimam ignis con
flagratiōem quibꝫ cineribꝫ nūc nitrum
nūc es nūc vtrūqȝ admiſcet̄ ⁊ ſic in maſ
ſam vitream ꝯmutat̄. Maſſa auteʒ vi
trea cū fuerit in fornace liqfacta et ꝑfe
cte depurata ſummā ꝯtrahit ſubſtantie
puritatē ⁊ tranſpentiā ſiue ꝑſpicuitatē
et iō hʒ potentiā cuiuſlibet coloris ſuſce
ptibilē quolibet enī colore tingit̄. ita vt
iacinctos ſmaragdos et alios lapides p
cioſos in colore et ſplendore imitet̄ tan
tā etiā recipit in ſubſtātia ductibilitatē
vt facilime ad ſtatū artificis in varias ⁊
contrarias formas ac figuras qſi ſubito
tranſformet̄. aliqū torno terit̄. aliqū ar
genti modo ſculpitur et celat̄ vt di. Iſi.

neq̄ eni alia ſpeculis aptioꝛ eſt materia neq̄ picturis accōmodatioꝛ inuenit̄. maximus tñ honoꝛ eſt in candido vitro q̄ ꝛin coloꝛe ꝓximus eſt criſtallo vñ ad potandum argenti et auri metalla repellere ꝯſueuit. vt di. Iſi. Item ibidez dicit idē q̄ in genere vitri lapis obſianus numeratur. Eſt aūt virens interdū et niger. aliqñ etiam tranſlucidus craſſioꝛe viſu ꝛ vocatur ſpecularis. ex hoc lapide multi gemmas faciūt vt di. Iſi. hoc aūt h̄z ꝓꝓriū omne vitrū cū ſit liquefactū q̄z diu ē valde liquidū ſumme eſt ductile. infrigidatum ꝟo et induratū ſumme eſt fragile ꝛ facile frangibile et cū fuerit fractū ñ poterit iterata liq̄factiōe reparari. Quidā tñ fecerat vitrū flexibile. ꝛ malleo reparabilē referet Iſi. vñ ꝛ phialā coꝛā tiberio ceſare d̄ tali vitro factā i trā ꝓiecit quā non ruptam ſed plicatam cū malleo reparauit vel emēdauit. quē iuſſit ceſar d̄collari. ne dū hoc agnitū fieret aurū pro luto haberet̄. et omne metalloꝝ p̄ciū vile redderet̄. q̄ꝛ reuera ſi vaſa vitrea non frangerent̄ melioꝛa q̄z aurea putarētur. vt di. Iſi. Eſt ergo vitrū ſpecialiter purū et ꝑſpicuū luci ꝑuiū imaginū et vmbrarū repñtatiuū. ductile qñ eſt liquidū. fragile qñ eſt frigidū ꝛ induratū oīm coloꝝ ſuſceptiuū coloꝛe potius q̄z valoꝛe gemmaꝝ nobiliū imitatiuū ꝛ immūdiciaruꝫ abſterſiuū vt di. Auic. puluis eni eiꝰ mūdificat dentes. et in oculis delet albugines. cōuenit etiam valde lapidi veſice ꝛ renū qñ bibit̄ cū vino. vt di. idē Auic.

Capitulū. CI

De eydechite

Dachites eſt lapis p̄cioſus ꝛ coloꝛe fuluꝰ. figura rotundus ītra ſe habens aliū lapidez cuius crepitu ſonoꝛus eſt q̄z uis tynnitū illū non interioꝛē lapillū ſed ſpūm quendā interioꝛem ſapiētes dicant vt di. dyaſco. hic lapis exudat aquā ita vt videat̄ intra ſe fontanā ſcaturgiē ꝯtinere. vñ q̄dā dicūt hūc eſſe lapidē q̄ d̄ꝛ enidꝛos. q̄re. s. eodē

Capitulum. CII

De yerachite

Yerachites eſt lapis q̄ geſtat̄ ab hoīe nō moꝛdet̄ a muſcis nec apibꝰ infeſtatur. vt di. diaſc. et creditur valere cōtra venenum.

Capitulū. CIII

De zimiech.

Zimiech eſt idem q̄d lapis lazurij. et eſt lapis vel vena terre. vñ fit lazuriū. vt d̄ꝛ in lapi. Eſt autem lapis iſte tanto melioꝛ q̄nto coloꝛi celeſti eſt ſimilioꝛ. et h̄z quedā coꝛpuſcula q̄ſi aurea interſerta. ille aūt q̄ eſt ſubalbidus plus h̄z terreſtreitatis. et ideo non ita p̄cioſus. diutiſſime pōt ſeruari ſine coꝛruptione. valet cōtra multas paſſiones ꝛ cōtra ſincopim ex fumis melancolicis. ſi debito mō detur patienti. Nō q̄z aūt d̄z dari niſi prius ſubtiliſſime cōterat̄ ꝛ multotiens abluat̄. et ſignū eſt ꝑfecte ablutionis qñ aqua in q̄ abluit̄ parum aut nihil coloꝛat̄. miro aūt mō purgat ꝛ ſoluit q̄rtanā. nec debet dari cū decoctione q̄ꝛ deſcēderet vſq̄ ad fundū ſed ante vel poſt dē. et hoc cū ſero vel aceto vthētur in ꝑlat̄. et ſicut ex laminis ferreis fit ceruſa ſic fit lazuriū ex argēteis cū aceto. lapis aūt lazurij ſepe inuenit̄ in mineris argētinis ꝛ aurifodinis et in ſuis venis ſepe ſaphiri et iacincti ꝛ cōſiles lapides blauei inueniūtur vt di. dyaſco.

Capitulum CIIII

De zingnite

Zingnites lapis eſt vitrei coloris qui geſtatus in collo valet ꝯ nictilopā. et ſanguinē ſtringit ꝛ mēte alienatō eꝫ repellit ꝛ ſi tenet̄ ad ligñ acceſſū extiguit̄ flāma eiꝰ vt di. dyaſc.

n

Incipit liber XVI

De arboꝛibus et herbis ꝛ earū ꝓꝓꝛietatibꝰ

Poſtq̄z adiuuante deo cōpletus eſt liber vel tractatus de ꝓꝓꝛietatibus rerū que in terra intrinſecus generāt̄. ſ. de lapidibꝰ ꝛ gēmis ac metallis ꝛ alijs